

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett femtiotal motionsyrkanden om olika handikappolitiska frågor från den allmänna motionstiden 2000.

Utskottet föreslår två tillkännagivanden. Regeringen har givit Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga på vilket sätt landstingens barn- och ungdomsrehabilitering är tillgängliga för barn och ungdomar med olika funktionshinder. Utskottet föreslår med anledning av en motion (fp) ett tillkännagivande till regeringen om att även funktionshindrade vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering behöver kartläggas.

Socialstyrelsen har nyligen fått i uppdrag att i samarbete med länsstyrelserna kartlägga och analysera antalet ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut enligt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och 6 f § socialtjänstlagen (1980:620). Utskottet föreslår med anledning av motioner (s och v) att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning samt om det behövs med förslag till förändringar.

Övriga motioner avstyrks.

I betänkandet finns 19 reservationer och 5 särskilda yttranden.

Motionerna

2000/01:So214 av Anders G Högmark och Lars Björkman (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda om funktionshindrades rätt till föräldraskap kan införas som ett femte kriterium i LSS.

2000/01:So215 av Maria Larsson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av delegation för samordning av handikappolitiken.

2000/01:So218 av Rolf Olsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning gällande en översyn av rättighetslagstiftningen enligt vad i motionen anförs om att regelmässigt ge avslagsbeslut där kommuner och landsting inte kan förmedla insatser inom rimlig tid.

2000/01:So221 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till erforderliga lagändringar så att funktionshindrade garanteras hjälpmedel för personlig assistans oavsett huvudman i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:So222 av Gunnel Wallin och Birgitta Sellén (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förändring för en enhetlig hörselvård med fullvärdig rehabilitering och hjälpmedel på lika villkor över hela landet.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en fullständig analys måste göras som ett underlag till den individuella rehabiliteringsplanen.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de som är beroende av hjälpmedel för att kunna kommunicera och vara delaktiga i samhället måste få tillgång till bashjälpmedel på lika villkor som övriga funktionshandikappade.

2000/01:So230 av Rigmor Stenmark (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn görs av integritetsskyddet för handikappade personer.

2000/01:So232 av Inger Lundberg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör initiera åtgärder inom EU i syfte att öka den fria rörligheten i Europa för människor med funktionshinder.

2000/01:So299 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den nationella handlingsplanen för handikappolitiken.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättringar för de funktionshindrade.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordning vid rehabilitering.

2000/01:So348 av Ann-Marie Fagerström och Agneta Ringman (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om generell handikappanpassning.

2000/01:So354 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ytterligare mål för handikappolitiken som innebär att arbetet särskilt inriktas på att ge alla människor, oberoende av förutsättningar, makt över sitt eget liv.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Handikappombudsmannen bör utses av riksdagen.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett särskilt stöd för IT-produkter.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillgång till service på lika villkor.

16. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade enligt vad som angivits i motionen.

2000/01:So355 av Thomas Julin och Marianne Samuelsson (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rätten till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade skall fastställas i lag.

2000/01:So367 av Lennart Axelsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

2000/01:So381 av Torgny Danielsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att rätten till tolk för döva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade kan infrias.

2000/01:So383 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dolda handikapp och personlig assistent.

2000/01:So392 av Mona Berglund Nilsson och Märta Johansson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en uppföljning av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

2000/01:So406 av Anne-Katrine Dunker och Anita Sidén (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av tolkservice för döva.

2000/01:So442 av Laila Bäck m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening behovet av en nationell policy om meningsfull sysselsättning för arbetshandikappade.

2000/01:So459 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tryggheten och valfriheten i enlighet med LSS syfte.

2000/01:So466 av Eva Arvidsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av lagstiftningen så att det går att överklaga positiva, men inte verkställda myndighetsbeslut.

2000/01:So468 av Ingemar Vännerlöv (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen låter utreda de neuropsykiatriskt funktionshindrades levnadsomständigheter.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beakta sambanden mellan neuropsykiatriska störningar och kriminalitet såväl i det brottsförebyggande arbetet som i en mer behandlingsinriktad kriminalvård.

2000/01:So473 av Maud Ekendahl (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att audionomer bör bli berättigade att utföra hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en nationell egenavgift för hörselhjälpmedel bör utformas.

2000/01:So486 av Kerstin Kristiansson Karlstedt m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppföljning av LSS och LASS.

2000/01:So498 av Lilian Virgin och Kristina Zakrisson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om assistansersättning för boende i gruppbostad.

2000/01:So500 av Birgitta Ahlqvist och Monica Öhman (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om satsning på pilotprojekt med inriktning på en anhörigutbildning för yngre anhöriga och funktionshindrade.

2000/01:So530 av Ulla Wester och Marianne Jönsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att starta IT-utvecklingsprojekt med inriktning på de dövas behov.

2000/01:So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Handikappombudsmannen skall ges i uppdrag att kontrollera efterlevnaden av tillgänglighetsreformen.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de lokala handikapporganisationerna skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar.

10. Riksdagen av regeringen begär förslag till en ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade i enlighet med vad i motionen anförs om ett förtydligande om avsikten med råd och stöd enligt LSS.

11. Riksdagen av regeringen begär förslag till tilläggsdirektiv till Socialstyrelsens kartläggning av barns och ungdomars habilitering så att även vuxna funktionshindrades behov av rehabilitering kartläggs.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en parlamentarisk kommission med syfte att göra en konsekvens-

analys av den pågående IT-utvecklingen och att kommissionen, utifrån sin analys, lägger fram förslag till nödvändiga åtgärder.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en kartläggning av det nya bidragssystemets effekter.

2000/01:So540 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av utbildningsmaterial om dolda handikapp.

12. Riksdagen beslutar att hos regeringen begära en utredning om tillämpning av LSS vid psykisk sjukdom.

13. Riksdagen beslutar att hos regeringen begära en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och SoL beträffande personligt stöd.

2000/01:Ub821 av Charlotta L Bjälkebring och Tasso Stafilidis (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka resurserna till sjukvårdens hjälpmedelscentraler så att de bättre kan arbeta med att anpassa sexhjälpmedel för de funktionshindrade.

2000/01:T427 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om funktionshindrade kvinnors utsatta situation enligt vad i motionen anförs om behovet av en kartläggning och förslag till åtgärder.

2000/01:MJ844 av Marianne Andersson och Gunnel Wallin (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen begär hos regeringen förslag till sådan ändring av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken att det tydligt framgår att det är funktionshindret i sig, inte dess orsak, som skall vara grund för samhällets åtgärder.

2000/01:A811 av Maria Larsson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om färdtjänst för kvinnor.

2000/01:So3 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om en hjälpmedelsgaranti.

Utskottet

Ärendets beredning i utskottet

Riksförbundet FUB, För Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna och SDR Sveriges Dövas Riksförbund har uppvaktat utskottet den 15 mars 2001.

Mål och inriktning för handikappolitiken

Motioner

I motion So299 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivanden om den nationella handlingsplanen för handikappolitik (*yrkande 1*) och om förbättringar för de funktionshindrade (*yrkande 3*). Motionärerna anför att i stället för förbättringar av det offentliga stödet till de handikappade försöker regeringen sätta upp mål för vad andra – dvs. kommuner och privata företag – skall göra. Regeringen försöker på detta sätt skyla över det faktum att den inte prioriterar de handikappade. Motionärerna anför att i den proposition som låg till grund för LSS fördes ett resonemang om att föra in ett femte kriterium, nämligen rätten till föräldraskap. Då detta ansågs vara en komplicerad fråga aviserade den dåvarande regeringen att man ville återkomma till riksdagen i frågan. Motionärerna anser att om funktionshindrade skall ges möjlighet att bilda familj och leva på samma villkor som icke funktionshindrade måste LSS/LASS stärkas vad gäller föräldraskap. Därför bör det övervägas att ett femte kriterium läggs till som innebär att även de behov som föräldraskapet genererar skall räknas som grundläggande behov.

Också i motion So214 av Anders G Högmark och Lars Björkman (båda m) begärs tillkännagivande om att utreda om funktionshindrades rätt till föräldraskap kan införas som ett femte kriterium.

I motion So215 av Maria Larsson (kd) begärs tillkännagivande om behovet av delegation för samordning av handikappolitiken. Motionären anför att Sverige under flera år varit föremål för en hård saneringspolitik. Såväl stat, landsting som kommuner har tvingats göra kraftiga nedskärningar bl.a. på handikappområdet. För att komma till rätta med situationen behövs ett forum där man kan diskutera dessa frågor, vilket så småningom bör resultera i ett "samhällskontrakt" där ansvarsfördelning, samordning, resurser och ett brukarinflytande stadfästs.

I motion So354 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett ytterligare mål för handikappolitiken som innebär att arbetet särskilt inriktas på att ge alla människor, oberoende av förutsättningar, makt över sitt eget liv (*yrkande 1*). Motionärerna anser att regeringen har ett snävt samhällsperspektiv på handikappolitiken och inte lyfter fram den enskildes förutsättningar. Centerpartiet anser att målet för handikappolitiken bör vara ett samhälle där alla människor har makt över sitt eget liv och där var och en har möjlighet att verka utefter sina individuella förutsättningar.

I motion MJ844 av Marianne Andersson och Gunnel Wallin (båda c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken att det tydligt framgår att det är funktionshindret i sig, inte dess orsak, som skall vara grund för samhällets åtgärder (*yrkande 4*). Motionärerna anför att det är ett faktum i dag att många människor stängs ute från arbetslivet, kommunala färdmedel, offentliga lokaler, allmänna samlingslokaler och därmed från socialt liv på grund av att de inte klarar att vistas i närheten av el och elektronik.

I motion So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om att Handikappombudsmannen skall ges i uppdrag att kontrollera efterlevnaden av tillgänglighetsreformen (yrkande 6). I samma motion yrkas också att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de lokala handikapporganisationerna skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar (yrkande 7).

I motion So348 av Ann-Marie Fagerström och Agneta Ringman (båda s) begärs tillkännagivande om generell handikappanpassning. Motionärerna anför att vi i Sverige under många år arbetat för att funktionshindrades rättigheter skall stärkas, men det har i hög grad skett genom särlösningar. Egentligen borde det ingå i alla offentliga utredningars uppdrag att funktionshindrades perspektiv och mångfaldsperspektivet skall belysas.

I motion So500 av Birgitta Ahlqvist och Monica Öhman (båda s) begärs tillkännagivande om satsning på pilotprojekt med inriktning på anhörigutbildning för yngre anhöriga och funktionshindrade. Motionärerna anför att i dag finns ingen utbildning för nära anhörig, föräldrar och syskon till funktionshindrade barn. De anser att en försöksverksamhet bör starta inom ett begränsat område, t.ex. Norrbotten, där ett antal kommuner, HSO och studieförbunden samarbetar.

I motion So232 av Inger Lundberg (s) begärs tillkännagivande om att Sverige bör initiera åtgärder inom EU i syfte att öka den fria rörligheten i Europa för människor med funktionshinder. Den fria arbetsmarknaden och fler utbildningsprogram inom EU har betytt nya möjligheter för unga människor i Europa. Däremot begränsas möjligheterna till utbyte och rörlighet kraftigt för ungdomar som har olika funktionshinder. När nu Sverige har möjlighet att påverka EU:s agenda starkare än tidigare, borde det vara naturligt för vårt land att också arbeta för att den fria rörligheten för alla – också för den som har ett funktionshinder – blir praktisk verklighet i Europa.

Bakgrund och tidigare behandling

I mars 1998 bemyndigade *regeringen* chefen för Socialdepartementet att inrätta ett sekretariat till statssekreterargruppen för beredning och samordning av handikappfrågor inom Regeringskansliet samt att inrätta en handikappdelegation – bestående av företrädare för handikapprörelsen – bl.a. för samråd mellan statssekreterargruppen och handikapporganisationerna. Vidare skulle statssekreterargruppen tillsammans med handikappdelegationen utgöra nationell samordningskommitté för handikappfrågor enligt regelnummer 17 i FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet.

I *betänkande 1999/2000:SoUI4* om en nationell handlingsplan för handikapppolitiken godkände utskottet regeringens förslag till nationella mål för handikapppolitiken. Målen är

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,

- ett samhälle utformat så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Utskottet avstyrkte samtidigt en motion från Centerpartiet om ytterligare ett mål för handikappolitiken med samma innebörd som den nu aktuella motionen. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Utskottet konstaterade vidare att flera reformer under senare år har varit inriktade på förbättringar av det individuella stödet till personer med funktionshinder. Den nationella handlingsplanen inriktas på generella lösningar och den allmänna tillgängligheten i samhället, vilket bör leda till minskat behov av särskilda lösningar och att fler kan delta i samhällslivet på likvärdiga villkor. Samtidigt aviserade regeringen förslag som var mer individuellt inriktade, såsom borttagande av 65-årsgränsen för rätt till personlig assistans, ändringar i bilstödet och förslag angående avgifter inom kommunernas vård, boende och service.

Utskottet betonade att planen omfattade alla personer med funktionshinder, således även personer med dolda funktionshinder. Utskottet anförde (s. 21):

Utskottet vill betona att planen omfattar alla personer med funktionshinder, således även personer med dolda funktionshinder. Tillgänglighet innebär inte enbart fysisk tillgänglighet till lokaler och verksamheter utan också att t.ex. allergiker får ökade möjligheter att röra sig fritt i olika miljöer. Det innebär även att planera en verksamhet, t.ex. skolundervisning, så att den fungerar för en person med dyslexi liksom att ge personer med talsvårigheter den tid de behöver för att tala. Vidare innebär det att t.ex. personer med läs- och skrivsvårigheter skall kunna få del av samhällsinformation. Människor med dolda funktionshinder, liksom med kroniska sjukdomar, glöms ofta bort vid planeringen av olika verksamheter. Hindren för tillgänglighet måste minska. Att vara flexibel och utgå från människors olika behov är enligt utskottet nyckelord i sammanhanget. För att förverkliga lika möjligheter för alla måste tillgängligheten vara integrerad och utformad så att den som är funktionshindrad inte blir beroende av andra. Sär lösningar upplevs av många funktionshindrade som diskriminerande och bör därför undvikas så långt som möjligt. Utskottet vill också betona att frågor om bemötande har stor betydelse för många grupper. Motionerna – – är i huvudsak tillgodosedda med vad som följer av handlingsplanen.

Vad gäller frågor om tillgänglighet behandlades detta av regeringen i *proposition 1999/2000:79* om en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Regeringen anförde att i arbetet med att utveckla tillgängligheten behövde bl.a. de statliga myndigheterna råd och stöd för att kunna leva upp till sitt ansvar. En central statlig myndighet borde därför ges en samordnande, stödjande, rådgivande och pådrivande roll i arbetet för att göra samhället tillgängligt. Regeringen bedömde att Handikappombudsmannen var en lämplig myndighet för dessa uppgifter. Vid sidan av de uppgifter Handikappombudsmannen redan hade borde därför en framtida viktig uppgift vara att utgöra ett nationellt tillgänglighetscenter. En viktig uppgift för Handikappombudsmannen skulle därmed bli att driva på och följa myndigheters, kom-

muners och andra organs utveckling inom tillgänglighetsområdet, att bygga upp, utveckla och förmedla kunskap, ge råd och samarbeta med berörda aktörer. Viktiga målgrupper för denna verksamhet var även näringsidkare, byggherrar och yrkesgrupper som arkitekter m.fl. Handikappombudsmannen borde även kunna stödja forskning och andra utvecklingsinsatser inom tillgänglighetsområdet. I arbetet skulle Handikappombudsmannen ha nära kontakter med handikapporganisationerna.

Utskottet delade regeringens uppfattning att Handikappombudsmannen borde ges en samordnande, stödjande och rådgivande samt pådrivande roll på området. Riksdagen följde utskottet (*betänkande 1999/2000:SoU14, rskr. 1999/2000:240*).

I *budgetpropositionen 2000/01:1, volym 6, utgiftsområde 9* föreslogs i enlighet med handikappplanen att Handikappombudsmannen tillförs ytterligare 7 miljoner kronor för inrättandet av ett nationellt tillgänglighetscenter. Socialutskottet tillstyrkte detta i *betänkande 2000/01:SoU1*. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:96).

I *proposition 2000/01:48 om tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser* anför regeringen att den anser det viktigt att handikapporganisationerna ges bättre möjligheter att lämna synpunkter på planer och ny- och ombyggnad. Regeringen har därför i ett uppdrag till Boverket bl.a. beslutat att verket i samråd med Svenska Kommunförbundet och företrädare för handikapporganisationerna skall utreda förutsättningarna för att förbättra de lokala handikapporganisationernas möjligheter till insyn och samråd i plan- och byggärenden.

Bostadsutskottet behandlade propositionen i *betänkande 2000/01:BoU5* och anförde med anledning av propositionen och motioner följande angående handikapporganisationernas inflytande m.m. (s. 15–16):

Bostadsutskottet delar bedömningen att det finns skäl att i högre grad ägna tillgänglighetsfrågorna uppmärksamhet i plan- och byggprocessen. En sådan utveckling kan visserligen redan sägas ha pågått under en längre tid men det kan samtidigt konstateras att det fortfarande tillkommer byggnader och miljöer som givits en utformning som fungerar dåligt för personer med funktionshinder. Det är därför viktigt att i olika delar av plan- och byggprocessen finna former för att inhämta och ta till vara de kunskaper som inte minst handikapporganisationerna besitter. I många fall finns redan utvecklade rutiner för ett fungerande samråd, men i andra fall kan tillgänglighetsfrågorna behöva lyftas fram och ges en betydligt större tyngd. De lagändringar som utskottet i detta betänkande ställt sig bakom får anses vara en del i denna strävan. Det kan också handla om att bättre tillämpa det regelsystem som redan finns i PBL och att sprida goda exempel på hur ett fungerande samrådsförfarande kan läggas upp i olika typer av ärenden. Som anförts i en av motionerna är behovet av att få in kunskapen om tillgänglighet och användbarhet i ett tillräckligt tidigt skede av plan- och byggprocessen en av de frågor som bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Bostadsutskottet kan även instämma i motionärernas uppfattning att Boverket har en viktig roll i arbetet med att utveckla formerna för samråd och inflytande i tillgänglighetsfrågorna. Verket har emellertid redan erhållit ett uppdrag från regeringen som synes väl täcka in de frågor som enligt motionerna behöver utredas. I regeringens tidigare omnämnda uppdrag till Boverket

att ta fram tillämpningsföreskrifter till den föreslagna förändringen i PBL ingår således att arbetet skall ske i samråd med bl.a. företrädare för handikapporganisationerna. I uppdraget ingår även att utreda frågor om hur tillgänglighetsaspekterna tas upp i samrådsförfarandet vid plan- och byggärenden. Boverket skall tillsammans med Svenska Kommunförbundet och företrädare för handikapporganisationerna studera de nuvarande formerna för samråd och utreda förutsättningarna att förbättra möjligheterna till insyn. Regeringen framhåller också i sitt uppdrag att det är viktigt att handikapporganisationerna ges goda möjligheter att i ett tidigt skede lämna synpunkter på planer samt ny- och ombyggnader.

Uppdraget till Boverket att utreda formerna för de lokala handikapporganisationernas insyn och inflytande i plan- och byggärenden skall redovisas senast den 29 juni 2001. Bostadsutskottet anser inte att detta arbete bör föregripas. Motionerna — — — avstyrks mot denna bakgrund.

Socialutskottet behandlade två motioner angående handikappanpassning som norm i statliga utredningar m.m. i *betänkande 1997/98:SoU16*. Utskottet anförde då att utskottet delade regeringens inställning att handikappaspekterna skall beaktas inom varje samhällssektor och att handikapporganisationerna skall ingå som viktiga samverkansparter i ett sådant arbete. Utskottet vidhöll också att handikappaspekterna bör beaktas på ett tidigt stadium i allt utredningsarbete. Därmed blir det naturligt att söka generella lösningar i stället för individuella. Detta kan leda till både bättre och billigare lösningar. Utskottet ansåg dock att kravet att statliga utredningar alltid skall redovisa vilka konsekvenser deras förslag får för människor med funktionshinder är att gå för långt med tanke på de många olika funktionshinder som finns och de olika aspekter de aktualiserar. De aktuella motionerna avstyrktes därmed. Utskottet vidhöll denna uppfattning också i *betänkande 1998/99:SoU11*.

I *proposition 1992/93:159 Stöd och service till vissa funktionshindrade* anförde statsrådet att det självklart är viktigt att föräldrar med funktionshinder ges stöd och hjälp i olika former så att de kan fungera i föräldrarollen. Följande anfördes (s. 66–67):

Efter lagrådsgranskningen har frågan uppkommit om hur funktionshindrade föräldrar till små barn skall få behövlig hjälp med att sköta sitt barn. Under den första tiden i ett barns liv är barnet känslomässigt och praktiskt taget totalt beroende av någon vuxen oftast en förälder. Först gradvis kan barnet utveckla en uppfattning om sig självt och relatera till andra personer. Det är därför viktigt för barnets utveckling att det under denna tid kan få sina grundläggande behov tillgodosedda av bara ett fåtal vuxna personer. Om någon av föräldrarna har personlig assistent är det enligt min mening naturligt att assistenten, om han eller hon är lämpad därtill, under barnets första tid även hjälper föräldern med den omvårdnad av barnet som han eller hon inte kan ge själv. Det skall givetvis inte uteslutas att barnet kan ha behov av andra eller ytterligare insatser. Det är stödets karaktär av en nära personlig relation som bör vara avgörande för om insatsen skall ges av förälderns personliga assistent eller på annat sätt. Det går inte att närmare specificera när ett barn når en sådan mognad att det kan klara nära relationer utanför en begränsad krets. Bedömningen av hur länge viss omvårdnad av barnet bör anses ingå i förälderns personliga assistans måste göras i varje enskilt fall. — — —

Jag vill i detta sammanhang mer allmänt beröra frågan om funktionshindrade föräldrar och deras situation. Det är självfallet viktigt att föräldrar med

funktionshinder ges stöd och hjälp i olika former så att de kan fungera i föräldrarollen. Enligt min uppfattning har frågan om situationen för funktionshindrade föräldrar hittills uppmärksammats i alltför liten utsträckning. Det är angeläget att kunskapen om funktionshindrade föräldrars situation och behov av samhällsstöd utvecklas. Jag avser därför att senare återkomma till regeringen med förslag om ett särskilt initiativ i frågan, med syfte att öka kunskapen inom området.

Vid utskottets behandling av propositionen, *betänkande 1992/93:SoU19*, berördes inte denna fråga.

Socialstyrelsens Allmänna råd 1994:1 behandlade frågan om föräldrar med omfattande funktionshinder under ett särskilt avsnitt. Här anfördes (s. 53):

En funktionshindrad förälder, som har personlig assistans, kan behöva assistans i olika situationer för att klara den praktiska skötseln av barnet, inklusive det merarbete i hushållet som det innebär att ha ett barn. Om den funktionshindrade föräldern exempelvis behöver hjälp för att byta blöjor eller kläder på sitt barn eller om barnet skall lyftas på ett sätt föräldern inte själv klarar av, då ger assistenten den praktiska hjälp som behövs.

Behovet av personlig assistans i föräldrarollen varierar efterhand som barnet växer och utvecklas och är störst under de första åren i barnets liv. Personlig assistans till en förälder ersätter inte barnomsorg och annat stöd som barnet själv kan behöva.

I *Riksförsäkringsverkets Allmänna råd 1998:6* anføres följande under rubrik Föräldrar med svåra funktionshinder (s. 26–27):

Om en funktionshindrad förälder har personlig assistent är det naturligt att assistenten, om han eller hon är lämpad därtill, under barnets första tid även hjälper föräldern med den omvårdnad av barnet som han eller hon inte kan ge själv. Det kan gälla sådan praktisk omvårdnad om barnet som t.ex. vid amning och blöjbyten. Barnets behov kan självfallet motivera andra eller ytterligare stödinsatser. Personlig assistans till föräldern ersätter inte barnomsorg och annat stöd som barnet självt kan behöva.

Behovet av personlig assistans i föräldrarollen varierar efter hand som barnet växer och utvecklas och är störst under de första åren i barnets liv.

Det är stödets karaktär av en nära personlig relation som bör vara avgörande för om insatsen skall ges av förälderns personliga assistent eller på annat sätt. Bedömningen av hur länge viss omvårdnad av barnet bör anses ingå i förälderns personliga assistans måste avgöras i varje enskilt fall.

Genom *Amsterdamfördraget* år 1997 infördes en ny artikel 13 i Fördraget om upprättande av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget) som ger rådet befogenhet att, inom ramen för de befogenheter fördraget ger gemenskapen, vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Med stöd av denna artikel antog EU:s ministerråd den 29 juni 2000 ett direktiv om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (2000/43/EG) och den 27 november 2000 ett direktiv om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (2000/78/EG). Det förstnämnda direktivet behandlar diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung och det andra direktivet behandlar diskrimineringsgrunderna religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder och

sexuell läggning. Direktiven utgör en del av ett "anti-diskrimineringspaket" som består av direktiven och dessutom ett gemenskapens handlingsprogram mot diskriminering (2001–2006) som på olika sätt skall komplettera direktiven. Handlingsprogrammet antogs av EU:s ministerråd den 27 november 2000.

I *proposition 1999/2000:79* om en nationell handlingsplan för handikappolitiken gjorde regeringen bedömningen att en försöksverksamhet med personligt stöd till brukare med funktionshinder borde inledas i handikapporganisationernas regi. Regeringen anförde bl.a. följande (s. 91):

Handikapporganisationerna har en lång tradition av att på olika sätt stödja och hjälpa sina medlemmar och deras närstående. Det kan vara genom psykosocialt stöd, personliga besök, rådgivning, information, kunskapsförmedling och direkt utbildning. Vissa organisationer kan också bistå med viss juridisk hjälp och rådgivning.

Det finns således redan i dag en mängd olika stödformer, både från samhällets sida och från olika intresseorganisationers. Efterfrågan på kvalificerat och tillräckligt stöd av detta slag är emellertid så väl dokumenterat att ett brukarstöd, byggt på handikapporganisationernas medverkan, bör kunna skapa utrymme för ökad valfrihet för den enskilde och komplettera andra liknande insatser.

Enligt regeringens uppfattning är utredarens förslag om personligt stöd till brukare med funktionshinder och till brukarstödscenter intressant, eftersom det bygger på handikapporganisationernas egen aktiva medverkan. Organisationernas oberoende ställning i förhållande till huvudmännen bör därvid vara en tillgång i sammanhanget liksom de möjligheter till samarbete organisationerna emellan som förslaget ger utrymme för. Regeringen finner därför att övervägande skäl talar för att brukarstöd till personer med funktionshinder bör prövas i en försöksverksamhet. Handikapporganisationerna själva bör komma överens om hur organisationen och lokaliseringen av brukarstödet bör se ut och vem som skall vara ansvarig för verksamheten. En successiv utbyggnad bör ske med tanke på att behovet av kompetenta personer är stort och troligen inte går att tillgodose genast. Försöksverksamheten bör även syfta till att undersöka vilken utbildning de personer behöver som skall ge stödet. Erfarenheter från andra brukarstyrda verksamheter bör tas till vara. I detta sammanhang bör också prövas hur den kompetens som samlas i brukarstödsverksamheten kan tas till vara i utformningen av det nationella program för kompetensutveckling som föreslås i avsnitt 8.7. — — —

I skrivelse till riksdagen (skr. 1998/99:125) har regeringen angett några områden som enligt regeringens mening särskilt bör uppmärksammas vid kommande fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden. Ett sådant område är personligt brukarstöd. Försöksverksamhet med syfte att pröva hur ett sådant stöd, byggt på egen erfarenhet av funktionshinder, kan utformas, organiseras, administreras och finansieras. Verksamheten bör följas upp och utvärderas.

Utskottets bedömning

Handikappolitiken är ytterst en fråga om demokrati. Samhället måste, enligt utskottets mening, bygga på insikten om att alla människor är lika mycket värda, har samma grundläggande behov och skall behandlas med samma respekt, att mångfald berikar, att varje människa med sin kunskap och sin erfarenhet är en tillgång för samhället. Det innebär att alla skall ha lika rätt

och lika möjligheter att bestämma över sina liv och få sina önskemål respekterade. Utskottet vidhåller att de nationella målen för handikappolitiken som riksdagen nyligen ställt sig bakom bör fortsätta att gälla och avstyrker därmed förslaget i motion So354 (c) yrkande 1 om ytterligare mål för handikappolitiken.

Utskottet vidhåller också att den nationella handlingsplanen för handikappolitik omfattar alla personer med funktionshinder således även personer med dolda funktionshinder. Tillgängligheten innebär inte enbart fysisk tillgänglighet till lokaler och verksamheter utan också att t.ex. allergiker får ökade möjligheter att röra sig fritt i olika miljöer. Det innebär även att planera en verksamhet, t.ex. skolundervisning, så att den fungerar för en person med dyslexi liksom att ge personer med talsvårigheter den tid de behöver för att tala. Vidare innebär det att t.ex. personer med läs- och skrivsvårigheter skall kunna få del av samhällsinformation. För att förverkliga lika möjligheter för alla måste tillgängligheten vara integrerad och utformad så att den som är funktionshindrad inte blir beroende av andra. Särlösningar bör undvikas så långt som möjligt. Utskottet vill åter betona att frågor om bemötande har stor betydelse för många grupper. Motion MJ844 (c) yrkande 4 är därmed i huvudsak tillgodosedd.

Utskottet delar inte bedömningen i motion So299 (m) yrkandena 1 och 3 (delvis) varför denna avstyrks.

Utskottet avstyrker vidare motion So215 (kd) om en delegation för samordning av handikappolitiken med hänvisning till det arbete som sedan mars 1998 bedrivs av den nationella samordningskommittén för handikappfrågor.

Mot bakgrund av att regeringen aviserat att den avser att se över formerna för hur handikapperspektivet tydligare skall beaktas i kommittéer och utredningar är motion So348 (s) tillgodosedd.

Funktionshindrade föräldrar har självklart möjlighet att erhålla assistans så att de kan fungera i föräldrarollen. Utskottet anser inte att det behövs något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna So214 (m) och So299 (m) yrkande 3 (delvis). Motionerna avstyrks.

Handikappombudsmannen har i uppdrag att bygga upp ett nationellt tillgänglighetscenter för att driva på och följa myndigheters, kommuners och andra organs utvecklingsarbete inom tillgänglighetsområdet. I arbetet förutsätts Handikappombudsmannen ha nära kontakter med handikapporganisationerna. Utskottet anser inte att motion So538 (fp) yrkande 6 bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks.

Utskottet konstaterar att Boverket har i uppdrag att tillsammans med Svenska Kommunförbundet och företrädare för handikapporganisationerna utreda formerna för de lokala handikapporganisationernas insyn och inflytande i plan- och byggändan. Uppdraget skall redovisas senast den 29 juni 2001. Inte heller motion So538 (fp) yrkande 7 bör därmed föranleda något initiativ från riksdagens sida.

EU har nyligen antagit ett direktiv om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (2000/78/EG). Direktivet behandlar bl.a. diskrimineringsgrunden funktionshinder. EU har också antagit ett handlingsprogram mot diskriminering (2001–2006). Motion So232 (s) är därmed delvis tillgodosedd.

I motion So500 (s) begärs projektverksamhet med inriktning på anhörigutbildning. Utskottet konstaterar att handikapporganisationerna har en lång tradition av att på olika sätt stödja och hjälpa sina medlemmar och deras närstående. Detta sker genom psykosocialt stöd, personliga besök, rådgivning, information, kunskapsförmedling och direkt utbildning. Vissa organisationer kan också bistå med viss juridisk hjälp och rådgivning. Utskottet konstaterar också att regeringen i december 2000, med anledning av den nationella handlingsplanen, har beslutat att avsätta 10 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för försöksverksamhet med att utveckla brukarstödet. Avsikten är att under en treårsperiod avsätta sammanlagt 30 miljoner kronor. Motion So500 (s) är därmed i viss mån tillgodosedd.

Bemötande m.m.

Motioner

I motion So383 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om dolda handikapp och personlig assistans (*yrkande 16*). Motionärerna anser det viktigt att försäkringskassorna och kommunen innehar den rätta kunskapen och kompetensen avseende dolda handikapp, speciellt vid bedömningen av om en person är i behov av personlig assistans. I dag är detta en stor brist och många t.ex. psykiskt handikappade har inte fått tillgång till personlig assistans, anför det.

I motion So540 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om behovet av utbildningsmaterial om dolda handikapp (*yrkande 2*). Kristdemokraterna föreslog i sitt budgetförslag ökade bidrag till kommunerna för att de bl.a. skulle rymma en satsning på dolda handikapp.

I motion So468 av Ingemar Vänerlöv (kd) yrkas att riksdagen begär att regeringen låter utreda de neuropsykiatriskt funktionshindrades levnadsomständigheter (*yrkande 1*). Vidare begärs tillkännagivande om att beakta sambanden mellan neuropsykiatriska störningar och kriminalitet (*yrkande 2*). Motionären anför att stödet som barn och vuxna med neuropsykiatriska funktionshinder är i behov av involverar många av samhällets stödfunktioner: socialtjänsten, skolan, vuxenutbildningen, försäkringskassan, barn- och vuxenpsykiatri, missbrukarvården, kriminalvården m.fl.

I motion So230 av Rigmor Stenmark (c) begärs tillkännagivande om att en översyn görs av integritetsskyddet för handikappade personer. Motionären anför att Sverige på ett mycket positivt sätt slår vakt om den personliga integriteten. Mot bakgrund av detta är det mycket anmärkningsvärt att handikappade personer inte tycks åtnjuta ett integritetsskydd i sitt hjälpbehov av t.ex. färdtjänst.

I motion T427 av Gudrun Schyman m.fl. (v) begärs att regeringen tillsätter en utredning om funktionshindrade kvinnors utsatta situation enligt vad i motionen anförts om behovet av en kartläggning och förslag till åtgärder (*yrkande 2*). Motionärerna anför att det råder en stor tystnad kring våld och

sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Det finns inga av motionärerna kända svenska studier om detta. Motionärerna vill att en bred undersökning genomförs för att i möjligaste mån kartlägga våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Huvudansvaret för en sådan utredning bör läggas på Handikappombudsmannen. Handikappprörelsen, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, kvinnojourerna och Rikskvinnocentrum är självklara experter i en sådan utredning.

Bakgrund och tidigare behandling

I *proposition 1999/2000:79* om en nationell handlingsplan för handikapppolitiken gör regeringen bedömningen att ett nationellt program med en klar förankring i de handikappolitiska principerna bör ligga till grund för kompetensutvecklingsinsatserna på lokal och regional nivå. Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) bör utarbeta och ha ansvar för programmet på central nivå. Till programmet bör det knytas ett råd med företrädare för berörda intressenter. Sisus bör i samråd med Statens kvalitets- och kompetensråd och andra intressenter ta fram ett utbildningsunderlag för statsförvaltningen i handikappolitiska frågor. Särskilda medel bör avsättas för en flerårig satsning på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. Sisus bör få disponera 9 miljoner kronor per år fr.o.m. år 2001 t.o.m. år 2003 för att stödja olika modellprojekt för kompetensutveckling.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare att se över statens stöd i specialpedagogiska frågor (dir. 2000:9). Utredaren skall förbereda ombildandet av Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) till en ny myndighet för statens stöd i specialpedagogiska frågor. Vad gäller verksamhetens inriktning anför bl.a. att för elevgrupper med lättare eller mer vanligt förekommande svårigheter skall insatserna inriktas mot att sprida kunskap, exempelvis genom mer generell kompetensutveckling och informationsinsatser.

En parlamentarisk kommitté har tillkallats med uppdrag att utreda frågor om ansvar och påföljder för psykiskt störda lagöverträdare (dir. 1999:39). Kommittén skall bl.a. ta ställning till hur påföljdsregleringen för de psykiskt störda lagöverträdarna skall utformas, lämna förslag till hur ansvaret för den rättspsykiatriska vården skall fördelas samt överväga hur behovet av rättspsykiatrisk vård, såväl i öppna som i slutna former, för intagna i kriminalvårdsanstalt bäst tillgodoses. Uppdraget skall redovisas senast vid utgången av 2001.

I *betänkande 1999/2000:SoU14* behandlades flera motioner om funktionshindrade kvinnors utsatthet. Här redovisas bl.a. Socialstyrelsens bedömning av konsekvenserna av ändringar i socialtjänstlagen för våldsutsatta kvinnor, *Socialstyrelsens Årsredovisning 1999 (mars 2000)*:

Socialtjänstlagens ändring den 1 juli 1998 innebär att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation.

En kartläggning efter den korta tid som förflutit visar att införande av 8a § i socialtjänstlagen endast i begränsad utsträckning har påverkat socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor. Satsningar har inte varit genomgripande och de har framför allt rört planering, samverkan och viss utbildning. Även en del attitydförändringar och ökad lyhördhet kan märkas. Fortfarande är dock mycket beroende av personligt engagemang hos individer (s.k. eldsjälar).

Förändringar som har vidtagits har heller inte i större utsträckning påverkat jourernas uppfattning om socialtjänstens insatser. I viss omfattning beror dock avsaknaden av förändring på att insatser till stöd för våldsutsatta kvinnor redan har vidtagits tidigare eller i vissa fall långt tidigare (PM, dnr 62-615/2000).

Utskottet gjorde följande bedömning (s. 100):

Av redovisningen ovan framgår att regeringen på olika sätt har uppmärksammat problemet med kvinnors utsatthet i allmänhet. Utskottet vill särskilt markera att de funktionshindrade flickornas och kvinnornas situation inte får glömmas bort i dessa sammanhang. Utskottet anser – i likhet med motionärerna – att det är angeläget att kartlägga riskerna för att dessa flickor och kvinnor utsätts för våld och andra övergrepp. Det är vidare betydelsefullt att utveckla olika former av förebyggande och stödjande åtgärder liksom frågan om rättsskydd för denna grupp funktionshindrade. Åtgärder för kunskaps-spridning är viktigt. Utskottet förutsätter att regeringen följer frågan noga i arbetet rörande våld mot kvinnor. Något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna – – – behövs emellertid inte.

Utskottet godkände också i betänkandet målen för handikappolitiken. Där ett av målen är jämlikhet i levnadsvillkoren för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att kompetens och kunskap rörande bemötande av funktionshindrade samt tanken med de handikappolitiska målen är viktiga på alla samhällsnivåer och därför ständigt bör hållas levande. Utskottet tillstyrkte i höstas i budgetbetänkande 2000/01:SoU1 att Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) tillfördes ytterligare resurser för att utveckla utbildningsunderlag för statsförvaltningen i handikappolitiska frågor och för att stödja olika modellprojekt för kompetensutveckling. Utskottet har inhämtat att programarbetet nu är i gång vid Sisus och att första ansökningstillfället för projektmedel för kompetensutveckling löper ut den 31 mars 2001, vilket innebär att de första projekten kan komma i gång före sommaren. Utskottet anser att motionerna So230 (c), So383 (kd) yrkande 16 och So540 (kd) yrkande 2 därmed är i huvudsak tillgodosedda.

Med anledning av motion So468 (kd) vill utskottet betona vikten av de kompetensutvecklingsinsatser som nu planeras och de utvecklingsprojekt som Sisus kommer att stödja. Utskottet bedömer vidare att det som tas upp i motionen kommer att belysas av den parlamentariska kommittén som utreder frågan om ansvar och påföljder för psykiskt störda lagöverträdare. Riksdagen bör inte ta något initiativ på området. Motionen avstyrks.

Utskottet konstaterar att regeringen på olika sätt har uppmärksammat problemet med kvinnors utsatthet i allmänhet. Utskottet vidhåller att de funktionshindrade flickornas och kvinnornas situation inte får glömmas bort i dessa sammanhang. Utskottet utgår från att regeringen noga följer frågan. Något initiativ från riksdagen med anledning av motion T427 (v) yrkande 2 behövs därmed inte.

Handikappombudsmannen

Motioner

I motion So354 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Handikappombudsmannen bör utses av riksdagen (yrkande 4). Motionärerna anser att Handikappombudsmannens ställning bör stärkas. Motionärerna har i en annan motion lagt fram förslag om en sammanhållen lagstiftning och en vidareutveckling av detta blir en sammanhållen ombudsmannafunktion som utses av riksdagen. I ett första steg bör Handikappombudsmannen utses av riksdagen på samma sätt som JO utses.

I motion A811 av Maria Larsson m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om färdtjänst för kvinnor (yrkande 13). Motionärerna anför att Handikappombudsmannen har begärt in samtliga domar i färdtjänstmål under 1998 från länsrätterna. Antalet bifall till färdtjänsttillstånd är påtagligt lägre för kvinnor än män i de två äldsta åldersgrupperna. Handikappombudsmannen kan inte utesluta att det finns könsdiskriminerande faktorer i domstolarnas tillämpning av färdtjänstlagen. Motionärerna anser att regeringen bör uppdraga åt Handikappombudsmannen att analysera orsakerna till detta förhållande och att regeringen därefter bör återkomma till riksdagen med förslag.

Bakgrund och tidigare behandling

Konstitutionsutskottet har i betänkande 2000/01:KU3 med anledning av motioner från allmänna motionstiden 2000 föreslagit ett tillkännagivande till regeringen om att en utredning bör tillsättas med uppgift att undersöka om det finns förutsättningar för att slå samman några av eller samtliga ombudsmannainstitutioner som är underställda regeringen till en ombudsmannaorganisation. Utskottet anförde följande (s. 13):

Utskottet vill åter framhålla den särställning som Riksdagens ombudsmän har. Någon anledning att ifrågasätta JO:s ställning och verksamhet anser utskottet inte att det finns.

När det gäller frågan om att föra ihop de ombudsmän som är underställda regeringen till en ombudsmannaorganisation anser utskottet tiden nu vara mogen att utreda frågan. Enligt utskottet bör således en utredning tillsättas med uppgift att undersöka om det finns förutsättningar för att slå samman några av eller samtliga dessa ombudsmannainstitutioner till en institution. Frågan om huvudmannaskapet för dessa ombudsmän måste, enligt utskottet, ses i ljuset av de uppgifter ombudsmännen tilldelas. Enligt utskottet bör riksdagen, med anledning av motionerna – – – som sin mening ge regeringen detta till känna.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:33, 2000/01:34 och 2000/01:35).

I *regeringens skrivelse 2000/01:59 om en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering* anför regeringen att den avser att i tilläggsdirektiv ge utredningen som har till uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering (N 2001:01) i uppdrag att se över uppgifter och ansvarsområden för ombudsmän underställda regeringen. I detta uppdrag kommer även att ingå att överväga om ett liknande skydd mot diskriminering på andra samhällsområden än arbetslivsområdet som föreskrivs i EG-direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung skall införas även beträffande diskrimineringsgrunderna kön, funktionshinder, ålder och sexuell läggning. I skrivelsen anförts vidare att bl.a. mot bakgrund av det arbete som nu inleds med att genomföra de båda EG-direktiven mot diskriminering samt vad riksdagen i olika sammanhang har uttalat om diskrimineringslagstiftningen och ombudsmännen, är det lämpligt att låta utredningen som har till uppgift att utreda ett utvidgat skydd mot diskriminering överväga möjligheterna att slå samman några eller samtliga ombudsmän som är underställda regeringen till en institution. Det är dock angeläget att i sammanhanget beakta de särskilda förutsättningar som gäller för de olika ombudsmännens verksamhet, anförts det.

Skrivelsen bereds för närvarande i socialförsäkringsutskottet.

Handikappombudsmannen har i mars 1999 överlämnat en delrapport till regeringen om tillämpningen av lagen (1997:736) om färdtjänst, analys ur ett genderperspektiv. Analysen tyder enligt HO på att vad gäller mål om färdtjänsttillstånd kan det inte uteslutas att det finns könsdiskriminerande faktorer i domstolarnas tillämpning av färdtjänstlagen.

HO anför att regeringen har uppdragit åt Vägverket att utvärdera handikappolitiken inom transportområdet. I uppdraget ingår bl.a. en analys av tillämpning och effekter av lagen om färdtjänst i jämförelse med socialtjänstlagens tidigare bestämmelser om färdtjänst. Handikappombudsmannen anser att denna analys måste inkludera en genomgång av tillämpningen av färdtjänstlagen ur ett genderperspektiv. Detta gäller naturligtvis både kommunernas och domstolarnas tillämpning av lagen. HO föreslår att regeringen ger Vägverket i uppdrag att analysera tillämpningen av färdtjänstlagen ur ett genderperspektiv.

I *regleringsbrevet för Vägverket för år 2000* har regeringen uppdragit till Vägverket att inom ramen för uppdraget (K98/2302/4) om utvärdering av handikappolitiken inom transportområdet redovisa en delrapport om tillståndet och utvecklingen inom färdtjänsten fr.o.m. den 1 januari 1998 t.o.m. den 30 september år 2000.

En delrapport, *Redovisning av tillståndet och utvecklingen inom färdtjänsten (YT20A98:12587)*, avlämnades till Näringsdepartementet hösten 2000. I denna rapport redovisas endast producentperspektivet. Det anförts att under det första kvartalet 2001 är enkäten till brukarna genomförd och likaså skall en analys ha skett och slutsatser ha dragits. Ett informationsmöte kommer att hållas i mars månad. Under första kvartalet skall också ett arbete ha påbörjats

inom Vägverket med att bl.a. studera och analysera kammarrätts- och regeringsrättsdomar.

Utskottets bedömning

I motion So354 (c) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att Handikappombudsmannen bör utses av riksdagen. Utskottet kan konstatera att riksdagen nyligen, med anledning av konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU3, beslutat ge regeringen till känna att en utredning bör tillsättas med uppgift att undersöka om det finns förutsättningar för att slå samman några av eller samtliga ombudsmannainstitutioner som är underställda regeringen till en institution. Frågan om huvudmannskapet för dessa ombudsmän måste, enligt riksdagen, ses i ljuset av de uppgifter ombudsmännen tilldelas. Utskottet har inhämtat att direktiven är under utarbetande och beräknas bli klara under våren. Motionsyrkandet är åtminstone delvis tillgodosett.

Regeringen har uppdragit åt Vägverket att utvärdera handikappolitiken inom transportområdet. Utskottet anser att slutrapporten från Vägverket bör avvaktas. Riksdagen bör inte ta något initiativ på området. Motion A811 (kd) yrkande 13 avstyrks.

Habilitering och rehabilitering

Motioner

I motion So299 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om samordning vid rehabilitering (yrkande 9). Motionärerna anför att en samordning av samhällets resurser tillförsäkrar den behövande rehabilitering och resurser samt gör eget val möjligt. Detta är en del av motionärernas obligatoriska hälsoförsäkring. I avvaktan på en sådan försäkring bör införandet av en rehabiliteringspeng prövas. Efter fastställandet av att rehabiliteringsbehov föreligger får den behövande en "peng" som motsvarar den kostnad landstinget skulle ha för rehabilitering. Med "pengen" kan så den rehabiliteringsbehövande själv välja vårdgivare.

I motion So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen av regeringen begär förslag till tilläggsdirektiv till Socialstyrelsens kartläggning av barns och ungdomars habilitering så att även vuxna funktionshindrades behov av rehabilitering kartläggs (yrkande 11). Motionärerna konstaterar att regeringen i propositionen Från patient till medborgare skrev att det finns brister i rehabiliterings- och habiliteringsbehovet och att många områden behöver utvecklas ytterligare. Motionärerna finner det därför anmärkningsvärt att regeringen endast lyfte fram behovet av tidigt insatta åtgärder för barn och ungdomar. Behovet av tidigt insatta åtgärder skall gälla oavsett ålder, anför motionärerna.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade frågan om habilitering och rehabilitering i *betänkande 1999/2000:SoU14* med anledning av propositionen om en nationell handlingsplan för handikappolitiken. I propositionen gjorde regeringen bedömningen att Socialstyrelsen borde ges i uppdrag att kartlägga på vilket sätt landstingens barn- och ungdomsrehabilitering är tillgänglig för barn och ungdomar med olika funktionshinder i olika åldrar. Utskottet anförde följande (s. 73):

Utskottet delar regeringens bedömning att det fortfarande finns många som inte tillräckligt väl får sina rehabiliterings- och habiliteringsbehov tillgodosedda och att många områden behöver utvecklas ytterligare. Utskottet välkomnar därför regeringens uppdrag till Socialstyrelsen att särskilt undersöka habiliteringen och rehabiliteringen av barn och ungdomar med funktionshinder. Regeringen har vidare aviserat att den senare i vår kommer att presentera en nationell handlingsplan för utveckling och förnyelse av sjukvården. Handlingsplanen skall enligt vad utskottet erfarit bl.a. innehålla en satsning på primärvården, äldrevården och psykiatrin. Utskottet utgår ifrån att detta innebär att möjligheterna att tillgodose även vuxna funktionshindrades behov av habilitering och rehabilitering förbättras. Utskottet utgår också från att Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet på området följer utvecklingen. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motionerna – – –

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att många fortfarande inte får sina habiliterings- och rehabiliteringsbehov tillgodosedda tillräckligt väl och att många områden därför behöver utvecklas ytterligare. Detta gäller både barn och vuxna. Exempel på eftersatta områden är rehabilitering för äldre med funktionshinder, personer med klassiska neurologiska sjukdomar som MS och Parkinsons sjukdom samt insatser för unga vuxna med funktionshinder. Behovet av utveckling av habiliteringen för barn och ungdomar med funktionshinder är ytterligare ett område.

Regeringen har givit Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga på vilket sätt landstingens barn- och ungdomshabilitering är tillgängliga för barn och ungdomar med olika funktionshinder. Kartläggningen omfattar även samverkan med andra verksamheter kring utformningen och innehållet i insatserna till barnen och ungdomarna och deras familjer.

Utskottet delar uppfattningen i motion So538 (fp) yrkande 11 att även funktionshindrade vuxnas tillgång till habilitering och rehabilitering behöver kartläggas. Vad utskottet nu anför med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet anser inte att någon rehabiliteringspeng bör införas. Motion So299 (m) yrkande 9 avstyrks.

Hjälpmedel

Motioner

I två motioner tas frågor kring hörselhjälpmedel upp:

I *motion So473 av Maud Ekendahl (m)* begärs tillkännagivande om att audionomer bör bli berättigade att utföra hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi (*yrkande 1*) och om att en nationell egenavgift för hörselhjälpmedel bör utformas (*yrkande 2*). Motionären anser att utprovning av hörapparater bör ske på likartat sätt som utprovning av synhjälpmedel. Landstinget eller staten

fastställer vilka bidragskriterier som skall gälla för hjälpmedel inklusive utprovning. Vidare bör audionomerna kunna få bedriva hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi via avtal med landstinget eller staten. Med detta system skulle köerna försvinna och patienten själv kunna välja utprovningsställe.

I *motion So222 av Gunnel Wallin och Birgitta Sellén (båda c)* begärs tillkännagivanden om en förändring för en enhetlig hörselvård med fullvärdig rehabilitering och hjälpmedel på lika villkor över hela landet (*yrkande 1*), om att en fullständig analys måste göras som ett underlag till den individuella rehabiliteringsplanen (*yrkande 2*) och om att de som är beroende av hjälpmedel för att kunna kommunicera och vara delaktiga i samhället måste få tillgång till bashjälpmedel på lika villkor som övriga funktionshandikappade (*yrkande 3*). Motionärerna anser att det behövs en enhetlig hörselvård på lika villkor i hela landet. Remisserna till hörselvården skall inte gälla hörapparatutprovning utan gälla hörselutredning. Motionärerna anför att hörselskadade är den enda grupp funktionshindrade som måste betala för bashjälpmedel. De som är beroende av hjälpmedel för att kunna kommunicera och vara delaktiga i samhället måste få tillgång till bashjälpmedel på lika villkor som övriga funktionshandikappade.

Begäran om en hjälpmedelsgaranti tas upp i *motion So3 av Lennart Daléus m.fl. (c)* (*yrkande 3*). Rätt insatta och utprovade hjälpmedel har stor betydelse för mångas välbefinnande, anför motionärerna. Hjälpmedel för rehabilitering och trygghet måste säkras för att mer av sjukvården skall kunna ske i hemmet. En helhetssyn och samlad bedömning är viktig i ansvarsfördelningen mellan kommuner och landsting. En hjälpmedelsgaranti bör införas så att väntetiderna kan kortas.

I *motion Ub821 av Charlotta L Bjälkebring och Tasso Stafilidis (båda v)* begärs tillkännagivande om att öka resurserna till sjukvårdens hjälpmedelscentraler så att de bättre kan arbeta med att anpassa sexhjälpmedel för de funktionshindrade (*yrkande 8*).

I *motion So221 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till erforderliga lagändringar så att funktionshindrade garanteras hjälpmedel för personlig assistans oavsett huvudman i enlighet med vad som anförts i motionen. Motionären anför att det finns fall där funktionshindrade frångått eller nekats hjälpmedel på grund av att de anlitar alternativa arbetsgivare, dvs. inte kommunen, för sin

personliga assistans. Eftersom kommunen inte är arbetsgivare skall den nya arbetsgivaren stå för hjälpmedelskostnaden. Hjälpmedlet skall då bekostas av assistansersättningen som är till för att anställa, administrera och utbilda personal. Motionären anser det märkligt att hjälpmedel som rullstol och lyftanordning är till för personalen och inte för den enskilde funktionshindrade. Eftersom hjälpmedelsbeslut inte kan överklagas är situationen sådan att flera funktionshindrade saknar behövliga och livsviktiga hjälpmedel.

Bakgrund och tidigare behandling

Socialstyrelsen har i december 1999 presenterat rapporten Hörhjälpmedel Prioriteringar i praktiken (SoS-rapport 1999:18). Enligt rapporten är väntetiderna långa för att få en hörapparat. Vidare framgår av rapporten att flertalet landsting fortfarande använder sig av den upphävda vårdgarantin för prioritering vid utprovning av hörapparat, i vissa fall i kombination med andra regler och att det därför finns anledning för de flesta av landstingen att revidera de riktlinjer för prioritering som används, så att de överensstämmer med hälso- och sjukvårdslagens prioriteringsbestämmelser. Patienternas avgifter varierar kraftigt. Fyra landsting tar inte ut någon avgift alls. Tio landsting tillämpar kostnadstak, vilket innebär att en patient får betala 2 000–3 000 kr för en digital hörapparat.

Motioner om hörselvård behandlades senast i *betänkande 1999/2000:SoU14* om en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Utskottet gjorde följande bedömning (s. 96):

Av Socialstyrelsens rapport framgår att det finns brister på området hörhjälpmedel. Utskottet förutsätter att Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet följer frågan med största noggrannhet. Utskottet utgår också från att Socialstyrelsens rapport 1999:18 kommer att följas upp. Utskottet är inte berett att nu ta något initiativ med anledning av motion – – – varför denna avstyrks. Även motionerna – – – avstyrks.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Socialministern har den 19 oktober 2000 i en interpellationsdebatt om hörselvård anfört följande:

I budgetpropositionen för år 2001 uttalade regeringen som sin avsikt att tillsätta en utredning för att på ett bättre sätt tillgodose behovet av hjälpmedel för vissa grupper av funktionshindrade. Mot bakgrund av de problem som uppmärksammats inom hörselvården har jag nyligen i det nationella rådet för vårdpolitik aviserat att regeringen överväger att låta utredningen även se över de långa väntetiderna och andra problem som sammanhänger med hörapparater. – – –

I rapporten *Den ljusnande framtid är vård* som Kommissionen för rekrytering till vård och omsorg lade fram i juli 1999 föreslogs att de landstingskommunala utbildningarna i sin helhet borde överföras till staten senast under år 2001. Som skäl för förslaget angavs att ett samlat statligt huvudmannaskap utgör en viktig princip för att staten skall kunna göra en helhetsbedömning och ta ansvar för den högre utbildningens inriktning och dimensionering.

Mot bakgrund av detta har regeringen tillsatt en förhandlingsdelegation som fått i uppdrag att förhandla med landstingen i syfte att klargöra under vilka förutsättningar det samlade huvudmannaskapet för landstingens vård- högskoleutbildningar kan överföras till staten.

Jag kan inte föregripa resultatet av förhandlingarna. Om huvudmannaskapet överförs till staten kommer dock givetvis dimensioneringen av de utbildningar som är berörda, däribland audionombildningen, att ses över för att tillgodose de behov som finns.

Utskottet behandlade vidare motioner om hjälpmedel i *betänkande 2000/01: SoU1*. Utskottet anförde då följande (s. 85):

Utskottet vidhåller sin uppfattning, som också delas av Socialstyrelsen, att det i dag inte finns realistiska förutsättningar att införa en nationell hjälpmedelsgaranti. Arbetet med att lösa köproblematiken på hjälpmedelsområdet måste dock fortsätta och intensifieras. Socialstyrelsens rapport kan därvid användas som utgångspunkt för landstingens hjälpmedelsarbete. Socialstyrelsen bör som tillsynsmyndighet följa utvecklingen och vid behov vidta åtgärder. Utskottet förutsätter också att överenskommelsen mellan staten och landstingen om att uppmuntra ett effektivt utnyttjande av ny teknik i syfte att förbättra funktionshindrades livskvalitet och möjligheter att delta i samhällslivet omsätts i praktiken. Utskottet konstaterar att det inom Regeringskansliet för närvarande utarbetas direktiv till en utredning som skall se över och lämna förslag till hur hjälpmedelsförsörjningen skall utformas för alla studerande med funktionshinder, liksom en utredning om hur den nya tekniken skall kunna anpassas så att olika gruppers behov av hjälpmedel kan tillgodoses. Socialministern har bl.a. anført att regeringen överväger att låta utredningen även se över de långa väntetiderna och andra problem som sammanhänger med hörapparater. Utskottet anser inte att det nu behövs något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna. Dessa avstyrks.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:96).

Socialministern har i ett interpellationssvar den 9 maj 2000 behandlat den frågeställning som återfinns i motion So221 med motionären=interpellanten.

Socialministern redovisade att 1989 års handikapputredning prövat frågan om en rättighets- eller skyldighetslagstiftning på hjälpmedelsområdet. Utredningen pekade bl.a. på svårigheterna att avgränsa vilka hjälpmedel som skulle omfattas av en rättighetslagstiftning och att det skulle krävas en förteckning över alla de hjälpmedel som skulle ingå. Den dåvarande regeringen valde i stället att göra ett förtydligande i hälso- och sjukvårdslagen om hjälpmedelsansvaret i samband med handikappreformen. Socialministern underströk i interpellationssvaret att kostnaderna för hjälpmedel inte ingår i den statliga assistansersättningen vare sig det gäller personliga hjälpmedel eller arbetshjälpmedel. Han hänvisade till att Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet har enats om ett gemensamt synsätt på hjälpmedel och redovisat denna i skriften *Hjälpmedelsansvarets fördelning mellan landsting och kommuner*. Förbunden anser att om den enskilde till följd av ett funktionshinder är i behov av en lyft i sin bostad som används av personalen eller en individuellt anpassad rullstol som körs av personal skall dessa betraktas som individuella hjälpmedel. Arbetsgivarens ansvar bör endast avse sådan utrustning som behövs för att förebygga ohälsa bland personalen. Socialministern understryker i debatten att om kommuner och landsting

följer dessa rekommendationer, som innebär att man drar en mycket skarp gräns mellan hjälpmedel och arbetstekniska redskap, uppstår inte de problem som interpellanten nämnt. Man skall ha rätt till hjälpmedel oavsett vem som är arbetsgivare.

Från *Hjälpmedelsinstitutet* har inhämtats att institutet kan erbjuda ekonomiskt stöd för utveckling och tillverkning av hjälpmedel. Institutet har inte under de senaste tre fyra åren stött projekt med inriktning på sexhjälpmedel, då det inte har kommit några ansökningar. Tidigare har sådana projekt stötts.

HI understryker att det är upp till varje huvudman att fastställa vad som skall räknas som hjälpmedel. Det finns på många håll stöd för sexhjälpmedel, någon nationell överblick finns dock inte.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller att det inte finns realistiska förutsättningar att införa en nationell hjälpmedelsgaranti. Motion So3 (c) yrkande 3 avstyrks därmed.

Utskottet konstaterar att många landsting i dagsläget har svårigheter med att tillgodose enskildas hjälpmedelsbehov inom rimlig tid. Detta gäller inte minst hörselhjälpmedel. Utskottet vidhåller att arbetet med att lösa köproblematiken måste fortsätta och intensifieras. Socialstyrelsens rapport *Hörhjälpmedel Prioriteringar i praktiken* (SoS-rapport 1999:18) kan därvid användas som utgångspunkt. Utskottet har också erfart att frågan diskuteras inom Landstingsförbundets hälso- och sjukvårdsberedning. Utskottet konstaterar samtidigt att regeringen aviserat en utredning om behovet av hjälpmedel för vissa grupper av funktionshindrade och att regeringen i detta sammanhang också överväger att låta utredningen se över de långa väntetiderna och andra problem som sammanhänger med hörapparater. Utskottet anser inte att det behövs något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna So222 (c) yrkandena 1–3 och So473 (m) yrkandena 1 och 2. Dessa avstyrks.

Utskottet konstaterar att det är upp till varje sjukvårdshuvudman att avsätta resurser till hjälpmedelsverksamheten. Riksdagen bör inte ta något initiativ. Därmed avstyrks också motion Ub821 (v) yrkande 8.

Utskottet vill understryka att personer med funktionshinder har rätt till de hjälpmedel de behöver för sin dagliga livsföring. Kostnaderna för hjälpmedel ingår inte i den statliga assistansersättningen. Arbetsgivaren ansvarar endast för utrustning som behövs för att förebygga ohälsa hos personalen. Om kommuner och landsting följer de rekommendationer som Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet enats om innebär det en skarp gräns mellan hjälpmedel och arbetstekniska redskap. Den funktionshindrade har rätt till hjälpmedel oavsett vem som är arbetsgivare för den personliga assistansen. Motion So221 (m) är därmed i huvudsak tillgodosedd.

Rätt till teckenspråkstolk

Motioner

I *motion So406 av Anne-Katrine Dunker och Anita Sidén (båda m)* begärs tillkännagivande om vikten av tolkservice för döva. Motionärerna anför att bristen på tolkar börjar försvinna eftersom antalet utbildade tolkar ökar. Samtidigt finns brist på tjänster för utbildade tolkar och brist på medel för verksamheten. Motionärerna anser att det behövs en ny lag som ställer krav på landstingen att tillhandahålla tolktjänster.

I *motion So355 av Thomas Julin och Marianne Samuelsson (båda mp)* begärs tillkännagivande om att rätten till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade skall fastställas i lag (*yrkande 2*). Motionärerna anför att det kommer information om att allt fler döva inte får tolk när de behöver det och att det inte beror på tolkbrist utan på att tolk för döva inte är prioriterat när landstingen har det ekonomiskt ansträngt. Motionärerna anser att det därför behövs en rättighetslag som garanterar rätten till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade. Regeringen bör återkomma med ett sådant förslag.

I *motion So381 av Torgny Danielsson (s)* begärs tillkännagivande om vikten av att rätten till tolk för döva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade kan infrias. Socialstyrelsens redovisning för år 1998 visar att även om antalet genomförda tolkuppdrag ökat, så har det även skett en ökning av tolkuppdrag som inte kunde utföras. Motionären anser att regeringen bör överväga att utreda om nuvarande lagstiftning är tillräcklig med hänsyn till dagens handikappolitiska ambitioner och den praktiska tillämpningen av lagen. Utredningen bör också överväga om en rättighetslagstiftning bör tillskapas för att fastställa rätten till tolk.

Bakgrund och tidigare behandling

I samband med handikappreformen infördes fr.o.m. den 1 januari 1994 en ny paragraf, 3 a §, i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) där landstingens skyldighet att erbjuda bl.a. tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade tydliggörs. Paragrafen har numera beteckningen 3 b §.

I *betänkande 1999/2000:SoU14* om den nationella handlingsplanen för handikappfrågor redovisar utskottet bl.a. följande (s. 95):

I *Slutrapport* om uppföljningen av tolktjänstverksamheten för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade (1997:22) redovisar Socialstyrelsen att de mål som finns uppsatta i fråga om utbyggnad av landstingens tolktjänst enligt proposition 1992/93:159 inte har nåtts. Utbyggnaden har dock skett i den takt som varit realistisk och möjlig med tanke på att den mest grundläggande förutsättningen inom tolktjänstverksamheten, tillgången på utbildade tolkar, fortfarande har varit mycket begränsad. Det finns framdeles goda förutsättningar för en relativt snabb utbyggnad av tolktjänstverksamheten. Enligt Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) ökade antalet deltagare i olika tolkutbildningar vid landets folkhögskolor under 1999 jämfört med året innan. Antalet tolkar som slutförde sin utbildning ökade också. Brist på

deltagare med tillräckliga kunskaper i teckenspråk för att kunna påbörja en utbildning samt lärarbrist har varit de största hindren mot att utbilda fler tolkar. Enligt TÖI kommer den positiva trenden att bestå till 2005 med vissa fluktuationer. Under åren 1999–2002 kommer 144 tecken- och dövtolkar och 27 vuxendövtolkar att utbildas.

Utskottet gjorde sedan följande bedömning (s. 96):

Samhällets stöd till funktionshindrade bör, enligt utskottets mening, i första hand utformas genom generella insatser, men ibland kan riktat stöd vara nödvändigt. Riktade insatser för döva och hörselskadade görs bl.a. genom stöd till tolkutbildning. Utskottet konstaterar att utbildningen av tolkar beskriver en positiv trend. Enligt utskottet är det av vikt att landstingen aktivt verkar för att uppfylla sin skyldighet enligt hälso- och sjukvårdslagen att erbjuda tolkar till döva och hörselskadade. Utskottet utgår från att Socialstyrelsen följer landstingens hantering av tolkfrågorna och vid behov vidtar åtgärder. Motion – – – avstyrks. Utskottet ställer sig inte bakom förslaget i motion – – –, varför också denna avstyrks.

Konstitutionsutskottet har i *betänkande 2000/01:KU14* föreslagit ett tillkännagivande till regeringen om att det är angeläget med en översyn när det gäller frågan om rätten att kunna använda teckenspråket. Riksdagen ställde sig bakom förslaget (rskr. 2000/01:147). Utskottet anför följande (s. 16–17):

Utskottet har tidigare framhållit att teckenspråket inte kan anses falla inom ramen för syftet med minoritetsspråkskonventionen. Utskottet gör inte nu någon annan bedömning och anser således inte att teckenspråk skall erkännas som minoritetsspråk. Motionerna K321 (m) och So540 yrkande 4 (kd) avstyrks.

Utskottet anser emellertid att det är angeläget att teckenspråkets ställning ses över. Utvecklingen under senare år, bl.a. arbetet inom ramen för Europarådets verksamhet, har understrukt vikten av att teckenspråket har en stark ställning. Det är angeläget att de dövas och hörselskadades rättigheter när det gäller teckenspråket och teckenspråksinformation säkerställs. Enligt utskottets mening behövs i detta syfte en översyn av rätten och möjligheterna att använda teckenspråket, liksom dövas och hörselskadades tillgång till samhällets utbud av kultur och litteratur. När det gäller dövas och hörselskadades tillgång till Sveriges Televisions program vill konstitutionsutskottet i likhet med kulturutskottet hänvisa till att arbetet i Public service-beredningen bör kunna leda till ytterligare förbättringar i detta avseende.

Vad utskottet anfört bör med bifall till motion – – – och med delvis bifall till motion – – – ges regeringen till känna.

Utskottets bedömning

Enligt 3 b § 3 hälso- och sjukvårdslagen skall landstinget erbjuda dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där tolktjänst för vardags-tolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade. Utskottet erinrar samtidigt om att riksdagen nyligen beslutat ge regeringen till känna att det är angeläget med en översyn av rätten och möjligheterna att använda teckenspråket. Motionerna So355 (mp) yrkande 2, So381 (s) och So406 (m) är därmed i huvudsak tillgodosedda.

IT-utvecklingen och tillgången till service

Motioner

I *motion So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om en parlamentarisk kommission med syfte att göra en konsekvensanalys av den pågående IT-utvecklingen och att kommissionen, utifrån sin analys, lägger fram förslag till nödvändiga åtgärder (*yrkande 14*). Det politiska systemet kan inte helt och hållet överlåta IT-utvecklingen till marknaden, anför motionärerna. Samhälleliga och sociala mål måste kontinuerligt sättas upp för att garantera medborgares möjligheter att utöva sina rättigheter och skyldigheter samt att leva ett delaktigt, självbestämmande och oberoende liv.

I *motion So354 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om ett särskilt stöd för IT-produkter (*yrkande 9*). Motionärerna bejakar teknikutvecklingen och understryker att IT-samhället måste göras tillgängligt för funktionshindrade. De anser att en översyn bör göras av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmiddel och att det i sammanhanget bör övervägas om det behövs ett särskilt stöd för anpassning av IT-produkter.

I *samma motion* yrkas också att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgång till service på lika villkor (*yrkande 10*). Motionärerna konstaterar att teknikutnyttjandet i vissa sammanhang kan vara ett hinder för funktionshindrade att få likvärdig service som alla andra. Ett exempel är Internetbanker som leder till att alltfler bank- respektive postkontor läggs ner. Motionärerna anser det angeläget att utreda behovet av en lagreglering av likvärdig tillgänglighet till service för alla.

I *motion So530 av Ulla Wester och Marianne Jönsson (båda s)* begärs tillkännagivande om att starta IT-utvecklingsprojekt med inriktning på de dövas behov. Motionärerna anför att en barndomsdöv har svenskan som andra språk. Informationssamhället berör oss alla men för de barndomsdöva kan IT-utvecklingen komma att innebära en revolution. Genom teckenspråk på nätet kan de äntligen få ta del av samhällsinformation, utbildning och kultur på sina egna villkor.

Bakgrund och tidigare behandling

I *proposition 1997/98:113 En nationell handlingsplan för äldrepolitiken* uttalade regeringen att den avsåg att aktivt medverka till genomförandet av Handikappinstitutets IT-program.

Socialdepartementet har sedan i ett pressmeddelande i juni 1998 redovisat att regeringen avsåg att bidra till finansieringen av HI:s IT-program med 60 miljoner kronor under tre år. Tre områden skulle stödjas:

- en utbildningssatsning och försöksverksamhet för att stimulera funktionshindrades kunskap om och användning av IT,
- ett brett upplagt program för att stödja projekt som skall bidra till utveckling och förnyelse av IT-användningen inom olika samhällssektorer,

- en informationskampanj för att öka medvetenheten om betydelsen av IT för funktionshindrade och äldre. Målgruppen är främst beslutsfattare men också allmänhet.

Hjälpmedelstinstitutet (tidigare Handikappinstitutet) uppger att regeringens finansiering via Allmänna arvsfonden avser perioden t.o.m. 2001. Institutets handlingsprogram avser dock hela perioden 1998–2002. Institutet genomför årliga konferenser där den aktuella utvecklingen redovisas och diskuteras. Under våren 2001 kommer en rapport att publiceras angående offentliga organs IT-satsningar för personer med funktionshinder.

I *proposition 1999/2000:79 om en nationell handlingsplan för handikappolitiken* gjorde regeringen bedömningen att myndigheter bör se till att deras information blir tillgänglig för personer med funktionshinder (s. 87 f.). Myndigheternas ansvar för att tillhandahålla samhällsinformation betonas i socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och förvaltningslagen (1986:233). Enligt 4 § förvaltningslagen skall varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

Regeringen gjorde vidare bedömningen (s. 32) att det bör uppdras åt ett antal stora och besöksviktiga myndigheter att senast den 31 december 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndigheternas lokaler, information och övriga verksamhet tillgänglig för personer med funktionshinder. Åtgärderna i handlingsplanen bör vara vidtagna senast år 2005. Arbetet bör årligen rapporteras till riksdagen.

Utskottet avgav *yttrande 1999/2000:SoU7y* till trafikutskottet med anledning av proposition 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla. Utskottet anförde då följande:

Utskottet erinrar om att regeringen nyligen i proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken tagit upp frågeställningar och farhågor på ett sätt som i stor utsträckning anknyter till vad som anförs i motion – – –. I propositionen konstateras nämligen att regeringen just nu förbereder en omfattande satsning på IT-området. Syftet är att skapa en god och bred användning av IT som gynnar både producenter och konsumenter och som ökar välfärd och livskvalitet. För t.ex. personer med funktionshinder kan den nya IT-tekniken, rätt använd, skapa nya och ökade möjligheter att ta del av samhällets utbud av varor, tjänster, information m.m. och underlätta kommunikationen människor emellan. Men samtidigt, anförs det, finns det en risk för att nya kommunikationsmönster och ny teknik kan innebära att funktionshindrade personer ställs utanför utvecklingen och således inte har möjligheter att ta del av de positiva effekterna som t.ex. bredbandstekniken kan medföra. Det konstateras vidare att frågor om synskadade och deras tillgång till information på Internet är ett område som bör ses över närmare. Det poängteras att nya tjänster och produkter inom IT-området måste göras tillgängliga och användbara för alla. En generell tillgänglighet är samhällsekonomiskt lönsam och bör eftersträvas. Staten har här en viktig roll när det gäller att påverka tillverkarna av nya

system och produkter och att styra utvecklingen i mer tillgänglig riktning. En satsning från statens sida på t.ex. bredbandsinfrastruktur bör på olika sätt innehålla åtgärder som säkerställer en sådan utveckling. I propositionen görs bedömningen att det är viktigt att funktionshindrade personers behov beaktas tidigt i en kommande satsning inom bredbandsområdet.

Socialutskottet ställer sig bakom dessa bedömningar. Motionsyrkandet är i allt väsentligt tillgodosett.

I *budgetpropositionen 2000/01:1, volym 6, utgiftsområde 9* (s. 79) anförde regeringen att den tekniska utvecklingen under senare år har gått kraftigt framåt, och det är vissa grupper av funktionshindrade som av olika skäl inte har kunnat tillgodogöra sig de nya rönen och få del av de nya produkter som har utvecklats på hjälpmedelsområdet. Regeringen övervägde att tillsätta en särskild utredning för att på ett bättre sätt tillgodose dessa gruppers behov av hjälpmedel.

Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I propositionen redovisades vidare att regeringen under treårsperioden 1999–2001 satsar medel för att stimulera IT-användningen i skolan. Delegationen för IT i skolan har avsatt särskilda medel för att utveckla läromedel för elever med funktionshinder.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att ett utvecklingsarbete pågår inom Hjälpmedelsinstitutet genom implementeringen av IT-programmet för funktionshindrade och äldre åren 1998–2002. Delegationen för IT i skolan har avsatt särskilda medel för att på ett bättre sätt tillgodose funktionshindrades behov av hjälpmedel. Vidare har regeringen aviserat en utredning för att se över och lämna förslag till hur hjälpmedelsförsörjningen skall utformas för alla studerande med funktionshinder. Vidare övervägs enligt uppgift en utredning om hur vissa grupper av funktionshindrade som av olika skäl inte kunnat tillgodogöra sig de nya rönen skall få del av de nya produkter som utvecklats på hjälpmedelsområdet. Motionerna So354 (c) yrkande 9 och So530 (s) är därmed i huvudsak tillgodosedda.

Utskottet har tidigare ställt sig bakom bedömningen i proposition 1999/2000:86, Ett informationssamhälle för alla, att staten har en viktig roll när det gäller att påverka tillverkarna av nya system och produkter och att styra utvecklingen i mer tillgänglig riktning. Utskottet vidhåller att den nya IT-tekniken, rätt använd, skapar nya och ökade möjligheter att ta del av samhällets utbud av varor, tjänster, information m.m. och underlättar kommunikationen människor emellan. Nya tjänster och produkter inom IT-området måste göras tillgängliga och användbara för alla. En generell tillgänglighet är samhällsekonomiskt lönsam och bör eftersträvas. Utskottet vill också hänvisa till det uppdrag som stora och besöksviktiga myndigheter har att senast den 21 december 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndigheternas lokaler, information och övrig verksamhet tillgänglig för personer med funktionshinder, liksom till det ansvar myndigheter har enligt bl.a. förvaltningslagen att lämna upplysningar, vägledning, råd och annan hjälp i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes

behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Motion So354 (c) yrkande 10 är i huvudsak tillgodosedd med det anförda.

Utskottet anser inte att det behövs någon parlamentarisk kommission om IT-utvecklingen. Motion So538 (fp) yrkande 14 avstyrks.

Väntetider vid insatser enligt LSS och socialtjänstlagen

Motioner

I *motion So218 av Rolf Olsson m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning gällande en översyn av rättighetslagstiftningen enligt vad i motionen anförts om att regelmässigt ge avslagsbeslut där kommuner och landsting inte kan förmedla insatsen inom rimlig tid. Från den 1 juli 2000 har länsstyrelserna genom lagändring rätt att vitesförelägga kommuner som inte verkställer domstolsbeslut från länsrätt och kammarrätt. Motionärerna anser att det nu finns anledning att gå vidare och utreda om åtgärder kan vidtas för att minska de långa väntetiderna från gynnande beslut till verkställighet. De ibland extremt långa väntetiderna för verkställighet av gynnande beslut enligt LSS, som är en rättighetslag, är principiellt mycket tveksamma. Åtgärder för att stärka den enskildes rättssäkerhet bör utredas.

I *motion So466 av Eva Arvidsson m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om en översyn av lagstiftningen så att det går att överklaga positiva, men inte verkställda myndighetsbeslut. Motionärerna konstaterar att det inte finns någon lagstiftning som skyddar dem som fått ett positivt beslut av kommunen men som sedan inte får det verkställt.

I *motion So392 av Mona Berglund Nilsson och Märta Johansson (båda s)* begärs tillkännagivande om en uppföljning av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). I dag beror det på var du bor om du skall bli beviljad personlig assistans eller inte, anför motionärerna. Det förekommer att kommuner och landsting inte följer de domar som utdöms. Motionärerna anser det av stor vikt att lagen ses över, vilka grupper som omfattas samt att kommunernas ansvar förtydligas och följs upp.

Bakgrund och tidigare behandling

Frågan om domstolstrots behandlades av utskottet i *betänkande 1999/2000:SoU14*. Utskottet tillstyrkte då regeringens förslag till lagreglering och anförde följande (s. 50):

Utskottet konstaterar att det länge funnits ett behov av att göra något åt problemet med att kommuner och landsting trotsar domar som ger en enskild person rätt till en insats enligt LSS och SoL. De tre utredningar som de senaste åren berört frågan har dock inte lett till någon lagstiftning som motverkar detta trots. Det pågående utredningsarbetet inom Justitiedepartementet, som syftar till att göra en totalbedömning av frågan om domstolstrots, skall vara avslutat under hösten 2000. Socialutskottet delar konstitutionsutskottets bedömning att det hade varit att föredra om denna utredning fått ligga till grund för en samlad lagstiftning mot domstolstrots. Att avvakta resultatet av utredningen skulle dock med säkerhet försena en angelägen lagstiftning på

området ytterligare ett par år. Skadeverkningarna för enskilda funktionshindrade på LSS- och socialtjänstområdet är också så oacceptabla att åtgärder som motverkar domstolstrots bör företas redan nu. I likhet med både konstitutionsutskottet och lagutskottet accepterar socialutskottet tidsfaktorn och det försvarliga i att den nu föreslagna lagstiftningen föregår en generell lagstiftning rörande domstolstrots. Socialutskottet delar lagutskottets syn på den föreslagna lagstiftningen som ett första och välkommet steg mot att på det viktiga LSS- och socialtjänstområdet komma till rätta med vissa av de problem som ryms inom begreppet domstolstrots. Utskottet vill på samma sätt som konstitutionsutskottet dock markera vikten av att de nu föreslagna åtgärderna mot domstolstrots blir föremål för förnyad prövning då den fullständiga utredningen föreligger. De erfarenheter som efterhand kommer att vinnas av den nu föreslagna lagstiftningen bör därvid tas till vara. Utskottet tillstyrker således regeringens förslag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) och i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Motionerna – – – avstyrks.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 1999/2000:240).

Hösten 2000 publicerades *Kommunalt domstolstrots, Ds 2000:53*. I promemorian har utretts hur ett sanktionssystem bör utformas som gör det möjligt att motverka kommunalt domstolstrots. I frågan om LSS-området och socialtjänstens område innebär förslaget att den nyligen införda vitessanktionen föreslås ersättas med en sanktionsavgift. Förslaget har remissbehandlats. Remisstiden gick ut den 15 januari 2001. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i en rapport, 2000:12, redovisat ej verkställda beslut och domar. Rapporten visar att det finns ett stort antal inte verkställda beslut i länets kommuner som avser personer med funktionshinder – i runda tal 800 beslut. Drygt hälften av kommunernas egna beslut som inte verkställts är äldre än sex månader. Länsstyrelsen pekar på att det ur rättssäkerhetssynpunkt är problematiskt att kommuner kan fatta beslut som ger människor rätt till olika former av insatser, utan garantier att de också får vad de beviljats.

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2001 avseende Socialstyrelsen uppdragit åt Socialstyrelsen att i samarbete med länsstyrelserna kartlägga och analysera antalet ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut enligt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och 6 f § socialtjänstlagen (1980:620). Uppdraget avser personer med funktionshinder i alla åldrar vad gäller LSS och yngre än 65 år vad gäller socialtjänstlagen. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2002.

Utskottets bedömning

Utskottet erinrar om att riksdagen har beslutat om ändring i socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade fr.o.m. den 1 juli 2000 så att länsstyrelsen numera får förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till vissa insatser enligt respektive lag.

Utskottet delar den oro som motionärerna redovisar i motionerna So218 (v), So392 (s) och So466 (s) angående de långa väntetider som enskilda ibland drabbas av såvitt gäller tiden mellan ett gynnande beslut och verkställighet av detsamma. Den enskilde försätts i en mycket svår situation då han eller hon inte kan överklaga ett positivt beslut samtidigt som verkställigheten av detta dröjer orimligt länge i många fall. Utskottet delar bedömningen att detta är en mycket angelägen rättssäkerhetsfråga.

Utskottet konstaterar emellertid att regeringen nyligen givit Socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med länsstyrelserna kartlägga och analysera antalet ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut enligt 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och 6 f § socialtjänstlagen (1980:620). Utskottet anser att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning samt om det behövs även med förslag till förändringar. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga frågor kring LSS/LASS

Motioner

I *motion So540 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en utredning om tillämpningen av LSS vid psykisk sjukdom (*yrkande 12*). Motionärerna hänvisar till att Socialstyrelsen har ansett att regeringen bör överväga att göra en översyn av hur LSS-lagstiftningen fungerar för psykiskt funktionshindrade. Översynen borde gälla både hur insatserna är preciserade med tanke på målgruppens behov och personkretsens avgränsning. Många handläggare finner LSS svårtillämpad för psykiskt funktionshindrade och beviljar därför insatser enligt socialtjänstlagen, vilket, enligt motionärerna, innebär sämre kvalitet. Motionärerna anser att den aviserade särskilda utredaren som skall se över insatsen råd och stöd också bör få i uppdrag att se över LSS-tillämpningen för psykiskt funktionshindrade. I samma motion begärs också att riksdagen hos regeringen begär en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och SoL beträffande personligt stöd (*yrkande 13*). Motionärerna anför att regeringen själv konstaterar i budgetpropositionen att det råder oklarhet vid bedömningen om beslut skall tas enligt socialtjänstlagen (SoL) eller LSS. För brukaren utgör det stor skillnad, vilket regeringen också beskriver. Vid stöd enligt LSS skall brukaren ha inflytande över hur stödet utformas och eventuellt val av personlig assistans. Stöd enligt LSS ger betydligt bättre livskvalitet. Motionärerna anser att en särskild utredare bör utreda frågan.

I *motion So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* hemställs att riksdagen av regeringen begär förslag till en ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade i enlighet med vad i motionen anförts om ett förtydligande om avsikten med råd och stöd enligt LSS (*yrkande 10*).

I två motioner tas frågor om sysselsättning upp.

I *motion So354 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att regeringen bör lägga fram förslag till ändring i lagen om stöd och service till vissa funkt-

ionshindre enligt vad i motionen angivits (*yrkande 16*). Motionärerna anför att många psykiskt funktionshindrade har mycket svårt att få tillgång till den reguljära arbetsmarknaden. Eftersom denna grupp är undantagen från daglig verksamhet enligt LSS blir de funktionshindrade ofta isolerade och sysslolösa vilket förvärrar situationen ytterligare för personer med psykiskt funktionshinder. Motionärerna anser att även personkrets 3 i LSS bör få rätt till daglig verksamhet.

I *motion So442 av Laila Bäck m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om en nationell policy om meningsfull sysselsättning för arbetshandikappade. Medlemmarna i ett socialt arbetskooperativ hamnar ofta mellan stolarna hos olika offentliga aktörer, anför motionärerna. Oftast hänvisa de till sjukbidrag som försörjningskälla. Det är olyckligt att ersättning för utfört arbete skall tas från socialförsäkringssystemet. Ansvaret för meningsfull sysselsättning för funktionshindrade åligger enligt 21 a § socialtjänstlagen kommunerna. Dessa tolkar dock lagen på mycket olika sätt. Motionärerna anser att en nationell policy för hur kommunerna aktivt skall ta ansvar för meningsfull sysselsättning för arbetshandikappade behöver tas fram.

I *motion So459 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om trygghet och valfrihet i enlighet med LSS syfte. Motionärerna anför att verksamhet och drift på flera håll i landet konkurrensutsatts och anbudsupphandlas i såväl gruppbostäder, daglig verksamhet som korttidshem. Motionärerna anser att utgångspunkten måste vara att en gruppbostad betraktas som den enskildes hem där den enskilde garanteras den rättstryggheten att kunna tack nej till att få sitt personliga stöd konkurrensutsatt. Trygghet och kontinuitet i den egna bostaden är viktigt för alla människor. Den tryggheten hotas i grunden vart tredje år med rådande utveckling och regelverk.

Tre motioner berör ekonomiska aspekter kring LSS.

I *motion So486 av Kerstin Kristiansson Karlstedt m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om uppföljning av LSS och LASS. Motionärerna anser att det vid uppföljning av LSS och LASS finns anledning att belysa finansieringsfördelningen mellan stat och kommun i syfte att åstadkomma större ekonomisk balans mellan stat och kommun.

I *motion So367 av Lennart Axelsson m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ett statligt kostnadsansvar tillsammans med en utökad möjlighet till personlig assistans i olika former av kollektivboende skulle ge möjlighet till bättre lösningar för både de personliga assistenterna och de funktionshindrade.

I *motion So498 av Lilian Virgin och Kristina Zakrisson (båda s)* begärs tillkännagivande om assistansersättning för boende i gruppbostad. Motionärerna anför att då kostnaderna för boende i gruppbostad helt faller på kommunerna leder det till att kommunerna blir mindre benägna att ordna sådant boende för dem som uppfyller villkoren för LSS. Motionärerna anser att man kan stimulera kommunerna att ordna med gruppbostäder för gravt funktionshindrade om försäkringskassan ges möjlighet att utge ersättning för gruppbostad.

Bakgrund och tidigare behandling

I *proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade* anfördes i specialmotiveringen till förslaget till lag om stöd och service till vissa funktionshindrade under 9 § andra punkten (s. 174 f.) att rätten till biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans är avsedd att omfatta svårt funktionshindrade som behöver hjälp med den personliga hygien, med intagande av måltider och med annan personlig service. Insatsen bör vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall. Något krav på att stödbehovet skall ha en viss tidsmässig omfattning föreligger inte. Dock har tidsfaktorn självklart betydelse. Ju större stödbehov i tid som föreligger, desto mer talar omständigheterna för att rätt till biträde av personlig assistans föreligger. I en gruppboende finns en fast personal som bas. Med hänsyn härtill bör personlig assistans normalt inte lämnas i en gruppboende. De boende skall ha inflytande och medbestämmande över vilken personal som skall hjälpa dem i boendet. Behov av personlig assistans kan dock föreligga vid fritidsaktiviteter och andra aktiviteter utanför boendet.

I specialmotiveringen till förslaget till lag om assistansersättning anfördes under 4 § (s. 196) att om den försäkrade bor på en institution eller i en gruppboende utges inte assistansersättning för assistansbehov under den tiden. I en gruppboende, liksom på en institution, skall finnas erforderlig fast kollektiv bemanning som i huvudsak skall täcka de boendes hela stödbehov.

I *proposition 1999/2000:115 Vissa kommunalekonomiska frågor* föreslog regeringen att ett statsbidrag införs för åren 2001 och 2002 för kommuner med höga kostnader för verksamhet enligt LSS. För särskilt dyra insatser enligt LSS föreslogs därutöver att ett extra statsbidrag införs. Vidare aviseras att en utredning skall tillsättas med uppgift att utarbeta ett förslag till långsiktigt hållbar utjämning av LSS-kostnader.

I budgetpropositionen återkom regeringen till anslagsfrågan. *Finansutskottet* tillstyrkte i *betänkande 2000/01:FiU3* att 350 miljoner kronor fördes över från det generella statsbidraget till 91:2 Bidrag till särskilda insatser i vissa kommuner och landsting för bidrag till kommuner med höga kostnader för verksamhet enligt LSS. För särskilt kostnadskrävande insatser enligt LSS införs vidare ett särskilt statsbidrag som kommuner kan ansöka om. Detta särskilda statsbidrag beräknas uppgå till 100 miljoner kronor varje år. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01: 126).

Regeringen har i december 2000 beslutat tillkalla en parlamentarisk kommitté för att lämna förslag till *nationell utjämning av verksamhetskostnader enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (dir. 2000:99)*. Kommittén skall

- lämna förslag till ett system för utjämning av kostnadsskillnader mellan kommuner i verksamhet enligt LSS,
- analysera hur de tillfälliga bidragen åren 2001 och 2002 fungerar,
- överväga behovet av författningsändringar som ger kommunerna möjlighet att lämna ut sådan information som erfordras för de förslag som kommittén

- lämnar samt därvid även beakta de krav som personuppgiftslagen ställer på behandling av personuppgifter,
- lämna förslag om hur påverkbarheten från enskilda kommuner av utfallet i ett utjämningssystem skall kunna minskas eller elimineras,
 - om så krävs, lämna förslag till hur en god kvalitet skall kunna säkerställas i det statistiska underlag som behövs för en utjämning av kostnadsskillnader för verksamhet enligt LSS,
 - analysera hur köp av boendeplatser fungerar och vilka effekter och samband det har med frågan om utjämning av kostnader för verksamhet enligt LSS samt
 - redovisa kostnadsberäkningar av sina förslag, förslag till finansiering och lagförslag.
- Det nya systemet bör träda i kraft den 1 januari 2003.

Socialstyrelsen redovisar i sin slutrapport *Välfärd och valfrihet (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1999:1)* erfarenheterna från psykiatrireformen. I rapporten påtalar styrelsen bl.a. att det finns problem både med utformningen av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och kommunernas tillämpning av densamma. Antalet människor med psykiska funktionshinder som ges stöd enligt LSS är ytterst begränsat och svarar enligt Socialstyrelsen inte mot de verkliga behoven som finns. Socialstyrelsen konstaterar också att mellan 20 000 och 25 000 personer med psykiskt funktionshinder – omkring hälften av målgruppen – saknar adekvat sysselsättning anpassad till deras funktionshinder.

Vad gäller motion So442 (s) behandlade utskottet en liknande motion i *betänkande 1989/99:SoU11* och redovisade då följande (s. 27):

Enligt uppgift från *Svenska Kommunförbundet* utbetalar flertalet kommuner någon form av ersättning till dem som deltar i daglig verksamhet. Utgångspunkten är ofta den rekommendation som Landstingsförbundet gav ut år 1989 angående habiliteringsersättning inom omsorgerna. Habiliteringsersättningen rekommenderades att utbetalas med 0,1 % av basbeloppet för heldag och 0,07 % av basbeloppet för halvdag. Ersättningen skulle inte utgå vid semester och sjukdom. Det upplystes om att Riksskatteverket i skrivelse den 13 februari 1974 till Landstingsförbundet har jämställt habiliteringsersättning med sådan ersättning som enligt kommunallagen är undantagen från skatteplikt. Ersättningen föreslogs utbetalas direkt till den utvecklingsstörde.

Utskottet gjorde följande bedömning (s.27):

Enligt LSS 1 § har personer med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd liksom personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder eller hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom rätt till daglig verksamhet. Psykiskt störda omfattas inte av rätten till daglig verksamhet enligt LSS. Kommunerna har dock ett ansvar i enlighet med socialtjänstlagen 21 § att medverka till en meningsfull sysselsättning för människor med funktionshinder. En del kommuner har också, enligt Socialstyrelsens årsrapport, utvecklat olika verksamheter. Ofta är arbetsträning och fritidssysselsättningar förlagda till samma lokaler, varför gränsdragningar mellan verksamheterna kan vara svåra.

Socialstyrelsen pekar i sin senaste årsrapport om psykiatrireformen på att personer med psykiska funktionshinder behöver stöd till en meningsfull

sysselsättning och inte bara till arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Stödet till arbete och yrkesinriktad rehabilitering är viktigt men för många är det allra viktigaste att ha något meningsfullt att göra under dagen, anför styrelsen (se redovisningen tidigare på s. 23–24). Detta tyder, enligt utskottets mening, på att det behövs verksamheter med olika inriktning för att tillgodose de olika behov som enskilda människor har. Utskottet utgår från att regeringen följer frågan.

Utskottet konstaterar att de flesta kommuner betalar någon form av ersättning eller stimulansbidrag till dem som deltar i daglig verksamhet. Utskottet anser att motionerna – – – därmed i huvudsak är tillgodosedda. Motionerna avstyrks.

Som just redovisats ovan har regeringen i *proposition 2000/01:1, volym 6, utgiftsområde 9* anfört att kompetensutvecklingsinsatser planeras för personal som i sitt arbete möter människor med funktionshinder. Ett nationellt program för kompetensutveckling kommer att utarbetas av handikapporganisationerna och berörda statliga och kommunala myndigheter tillsammans. Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) har fått uppgiften att ta fram det nationella programmet och hålla samman och driva programmet centralt. Sisus har även fått i uppdrag att i samråd med Statens kvalitets- och kompetensråd och andra intressenter förbereda och genomföra en särskild informationsinsats riktad till nyckelpersoner inom statsförvaltningen om myndigheternas ansvar för de handikappolitiska frågorna. Fr.o.m. 2001 tillförs Sisus sammanlagt 12 miljoner kronor för kompetensutvecklingsinsatser, varav 9 miljoner kronor avser stimulansbidrag till särskilda projekt under åren 2001–2003.

Utskottet tillstyrkte den föreslagna medelstillelningen i *betänkande 2000/01:SoU1*. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2000/01:96).

I *proposition 1999/2000:79 om en nationell handlingsplan för handikappolitiken* gjorde regeringen bedömningen att ett förtydligande bör göras vad gäller bl.a. syftet med råd och stöd, förutsättningarna för att erhålla insatsen och på vilket sätt insatsen kan vara ett komplement till åtgärder som ges enligt annan lagstiftning. Regeringen avsåg därför att tillkalla en särskild utredare för detta ändamål, anfördes det.

Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I december 1999 överlämnade Utredningen om sjukvårdsupphandling betänkandet *Upphandling av hälso- och sjukvårdstjänster (SOU 1999:149)*. Betänkandet är remissbehandlat. I mars 2001 överlämnar Upphandlingskommittén (Fi 1998:08) sitt slutbetänkande *Mera värde för pengarna (SOU 2001:31)* om förslag till ändringar i lagen (1992:1528) om offentlig upphandling.

Utskottets bedömning

Utskottet ser mycket positivt på det kompetensutvecklingsprogram som nu startar vid statliga och kommunala myndigheter. En ökad kompetens bör innebära att handläggare i valet mellan beslut enligt LSS respektive socialtjänstlagen kan komma att göra bättre underbyggda beslut vid val av insats.

Utskottet konstaterar samtidigt att insatsen personligt ombud är ytterligare ett sätt att stärka psykiskt funktionshindrades egen initiativförmåga. Detta gäller även utvecklingen av brukarstödet. Utskottet anser att resultat av utvecklingsarbetet bör avvaktas. Motion So540 (kd) yrkandena 12 och 13 avstyrks därför.

Utskottet har tidigare konstaterat att personer med psykiska funktionshinder inte har rätt till daglig verksamhet enligt LSS. Kommunerna har dock ett ansvar i enlighet med 21 § socialtjänstlagen att medverka till en meningsfull sysselsättning för människor med funktionshinder. Socialstyrelsen pekar på att stödet till arbete och yrkesinriktad rehabilitering är viktigt, men för många är det allra viktigaste att ha något meningsfullt att göra under dagen. Detta tyder, enligt utskottet, på att det behövs verksamheter med olika inriktning för att tillgodose de olika behov som enskilda människor har. Utskottet utgår från att regeringen följer frågan. Utskottet konstaterar också att de flesta kommuner betalar någon form av ersättning eller stimulansbidrag till dem som deltar i daglig verksamhet. Utskottet anser inte att motionerna So354 (c) yrkande 16 och So442 (s) bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionerna avstyrks.

Motion So459 (s) betonar behovet av trygghet och valfrihet i det särskilda boendet. Utskottet vill för sin del betona LSS-lagstiftningens inriktning på att insatserna skall vara så utformade att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. Den enskilde skall ha ett direkt inflytande, både i planeringen och utformningen av insatsen och i genomförandet av den. Upphandlingskommittén har nyligen lämnat förslag till ändringar i lagen om offentlig upphandling. Utskottet anser att den fortsatta beredningen av utredningsbetänkandet bör avvaktas. Motionen avstyrks.

Regeringen gjorde i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken bedömningen att det behövs ett förtydligande av syftet med råd och stöd, förutsättningarna för att erhålla insatsen och på vilket sätt insatsen kan vara ett komplement till åtgärder som ges enligt annan lagstiftning. Regeringen hade för avsikt att tillsätta en utredning. Utskottet utgår från att regeringen nu snarast tillsätter den aviserade utredningen. Utskottet anser dock inte att något initiativ i frågan behövs för närvarande. Motion So538 (fp) yrkande 10 avstyrks.

Vad gäller de ekonomiska aspekterna kring LSS kan utskottet konstatera att riksdagen nu beslutat om ett tillfälligt statsbidrag för åren 2001 och 2002 för kommuner med höga kostnader för verksamhet enligt LSS. Vidare har regeringen i december 2000 fastställt direktiv till en parlamentarisk utredning om nationell utjämning av verksamhetskostnader enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Utskottet anser att utredningens arbete bör avvaktas och avstyrker därmed motionerna So367 (s), So486 (s) och So498 (s).

Bidrag till handikapporganisationer

I motion So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om behovet av en kartläggning av det nya bidragssystemets effekter (yrkande 19). Motionärerna var kritiska på flera punkter till regeringens förslag till

nytt bidragssystem till handikapporganisationer. Nu har det visat sig att det för många handikapporganisationer kommer att betyda minskat stöd, vilket riskerar få konsekvenser för deras verksamhet. Motionärerna anser det angeläget att det nya bidragssystemets konsekvenser kartläggs i syfte att åtgärda de skevheter som uppkommit.

Utskottet behandlade frågan om bidrag till handikapporganisationer senast i *betänkande 2000/01:SoU1*. Utskottet konstaterade då att för att möta det ökade resursbehovet hos handikapporganisationerna och för att underlätta övergången till den nya fördelningsmodellen fr.o.m. den 1 juli 2000 så höjdes anslaget redan för år 2000. För budgetåret 2001 och framöver föreslogs en höjning med 28 miljoner kronor per år. Vidare hade regeringen, efter ett initiativ från utskottet, uppdragit åt Socialstyrelsen att följa upp och utvärdera effekterna av de nya reglerna för statsbidraget. Särskilt kommer därvid att kartläggas och analyseras hur övergången påverkar de mindre organisationerna som inte till fullo uppfyller de formella kriterierna för att erhålla statsbidrag enligt reglerna för det nya bidragssystemet. Riksdagen borde inte ta något förnyat initiativ med anledning av motionerna. Utskottet tillstyrkte därmed medelsanvisningen och avstyrkte motionerna.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att Socialstyrelsen den 21 juni 2000 fick i uppdrag att följa upp det nya bidragssystemets effekter. Regeringen har vidare i regleringsbrevet för år 2001 uppdragit åt Socialstyrelsen att fortsatt följa upp och utvärdera de nya reglerna för statsbidraget. Socialstyrelsens redovisning bör inte föregripas. Motion So538 (fp) yrkande 19 avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *målen för handikappolitiken*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So354 yrkande 1,
res. 1 (c)
2. beträffande *dolda funktionshinder*
att riksdagen avslår motion 2000/01:MJ844 yrkande 4,
3. beträffande *den nationella handlingsplanen*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So299 yrkandena 1 och 3, delvis,
res. 2 (m)
4. beträffande *delegation för samordning*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So215,
res. 3 (kd)
5. beträffande *handikapperspektivet i utredningar m.m.*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So348,
6. beträffande *assistans i föräldraskapet*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So214 och 2000/01:So299 yrkande 3, delvis,
res. 4 (m, kd, c, fp)

7. beträffande *efterlevnaden av tillgänglighetsreformen*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So538 yrkande 6,
res. 5 (kd, fp)
8. beträffande *lokala handikapporganisationer*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So538 yrkande 7,
9. beträffande *den fria rörligheten inom EU*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So232,
10. beträffande *anhörigutbildning*
att riksdagen avslår motion 2000/1:So500,
11. beträffande *bemötande*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So230, 2000/01:So383 yrkande 16 och 2000/01:So540 yrkande 2,
res. 6 (kd) - delvis
12. beträffande *neuropsykiatriskt funktionshindrade*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So468,
res. 6 (kd) - delvis
13. beträffande *funktionshindrade kvinnor*
att riksdagen avslår motion 2000/01:T427 yrkande 2,
res. 7 (v, kd, mp)
14. beträffande *Handikappombudsmannen*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So354 yrkande 4,
res. 8 (m, kd, c, fp)
15. beträffande *färdtjänst*
att riksdagen avslår motion 2000/01:A811 yrkande 13,
16. beträffande *tillgång till habilitering och rehabilitering*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So538 yrkande 11
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
17. beträffande *rehabiliteringspeng*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So299 yrkande 9,
res. 9 (m)
18. beträffande *hjälpmedelsgaranti*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So3 yrkande 3,
res. 10 (kd, c, fp)
19. beträffande *hörselhjälpmedel*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So222 yrkandena 1–3 och
2000/01:So473 yrkandena 1 och 2,
res. 11 (m, kd, fp)
20. beträffande *sexhjälpmedel*
att riksdagen avslår motion 2000/01:Ub821 yrkande 8,
21. beträffande *hjälpmedel och arbetstekniska redskap*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So221,
res. 12 (m, kd)
22. beträffande *rätt till teckenspråkstolk*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So355 yrkande 2,
2000/01:So381 och 2000/01:So406,
res. 13 (mp)
23. beträffande *IT-hjälpmedel*

att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So354 yrkande 9 och 2000/01:So530,

res. 14 (c) - delvis

24. beträffande *tillgänglighet till informationssamhället*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So354 yrkande 10,

res. 14 (c) - delvis

25. beträffande *parlamentarisk kommission*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So538 yrkande 14,

res. 15 (fp)

26. beträffande *väntetider vid insatser enligt LSS och socialtjänstlagen*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So218, 2000/01:So392 och 2000/01:So466 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

27. beträffande *psykiskt funktionshinder*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So540 yrkandena 12 och 13,

res. 16 (kd)

28. beträffande *daglig verksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So354 yrkande 16 och 2000/01:So442,

res. 17 (kd, c)

29. beträffande *konkurrensutsättning*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So459,

res. 18 (v)

30. beträffande *råd och stöd*
att riksdagen avslår motion 2000/01:So538 yrkande 10,

31. beträffande *ekonomiska aspekter på LSS*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:So367, 2000/01:So486 och 2000/01:So498,

32. beträffande *bidrag till handikapporganisationerna*
att riksdagen avslår motion 2000/01:538 yrkande 19.

res. 19 (m, kd, c, fp)

Stockholm den 27 mars 2001

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Påls-son (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars U Granberg (s), Elisebeht Markström (s), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Catherine Persson (s), Lars Elinderson (m), Lena Olsson (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Reservationer

1. Målen för handikappolitiken (mom. 1)

Kenneth Johansson (c) anför:

Människors lika värde måste vara utgångspunkten för handikappolitiken. Regeringen har ett snävt samhällsperspektiv på handikappolitiken och lyfter inte fram den enskildes förutsättningar. Jag anser därför att ytterligare ett mål skall tillfogas de nationella målen: ett samhälle där alla människor har makt över sina liv och där var och en har möjlighet att verka utifrån sina individuella förutsättningar. Vad här anförts med anledning av motion So354 (c) yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *målen för handikappolitiken*
att riksdagen med anledning av av motion 2000/01:So354 yrkande 1
som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

2. Den nationella handlingsplanen (mom. 3)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m) och Lars Elinderson (m) anför:

Vi anser att det delade ansvaret för de handikappade tyvärr medför att de offentliga satsningarna inte alltid är effektivt samordnade, vilket medför brister i välfärden. För många individer som är i behov av stöd leder det dessutom till att de måste ha kontakt med många tjänstemän på många olika myndigheter: kommun, försäkringskassa och landsting för att bara nämna några. Inte minst därför vore det bra med ett samlat grepp för att förbättra handikappolitiken. I stället för konkreta förbättringar av det offentliga stödet till de handikappade försöker regeringen sätta upp mål för vad andra – dvs. kommuner och privata företag – skall göra. Regeringen försöker på detta sätt skyla över det faktum att de inte prioriterar de handikappade. Vi anser att LSS behöver vidareutvecklas för att de funktionshindrade i görligaste mån skall få likvärdiga betingelser som andra samhällsmedborgare. Vad här anförts med anledning av motion So299 (m) yrkandena 1 och 3 i denna del bör ges regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *den nationella handlingsplanen*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So299 yrkandena 1
och 3, delvis, som sin mening ger regeringen till känna vad ovan an-
förts,

3. Delegation för samordning (mom. 4)

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anför:

Sverige har under flera år varit föremål för en hård saneringspolitik. Såväl stat, landsting som kommuner har tvingats göra kraftiga nedskärningar bl.a. på handikappområdet. För att komma till rätta med situationen behövs det ett forum, en delegation för samordning av handikappolitiken, där man kan diskutera dessa frågor, vilket bör mynna ut i ett "samhällskontrakt" där ansvarsfördelning, samordning, resurser och ett brukarinflytande stadfästs. Vad här anförts med anledning av motion So215 (kd) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *delegation för samordning*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So215 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

4. Assistans i föräldraskapet (mom. 6)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heine-mann (fp) och Lars Elinderson (m) anför:

Om man har behov av personlig assistans för sin dagliga livsföring under i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka har man rätt att få assistansersättning. Assistansen skall vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär. Till de grundläggande behov som avgör rätten till personlig assistans räknas följande: hjälp med den personliga hygien, hjälp med måltider, hjälp med att klä av och på sig, hjälp med att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.

Vi anser att om unga funktionshindrade skall ges möjlighet att bilda familj och leva på samma villkor som icke funktionshindrade, måste LSS/LASS stärkas vad gäller föräldraskapet. Därför bör ytterligare ett kriterium läggas till som innebär att de behov som föräldraskapet genererar skall tillgodoräknas som grundläggande behov.

Vi anser det viktigt att en ändring av lagstiftningen med införande av ytterligare ett kriterium om den grundläggande rätten till föräldraskap föregås av en noggrann beredning så att tillägget inte påverkar annan för frågan relevant lagstiftning. Vi anser därför att frågan bör utredas. Vad här anförts med anledning av motionerna So214 (m) och So299 (m) yrkande 3 i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *assistans i föräldraskapet*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So214 och 2000/01:So299 yrkande 3, delvis, som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

5. Efterlevnaden av tillgänglighetsreformen (mom. 7)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kerstin Heinemann (fp) anför:

Vi anser att Handikappombudsmannen skall ges i uppdrag att kontrollera efterlevnaden av tillgänglighetsreformen. Vad här anförts med anledning av motion So538 (fp) yrkande 6 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *efterlevnaden av tillgänglighetsreformen*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So538 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

6. Bemötande och neuropsykiatriskt funktionshindrade (mom. 11 och 12)

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anför:

Vi anser det viktigt att personalen inom försäkringskassorna och kommunerna har den rätta kunskapen och kompetensen avseende dolda handikapp, speciellt vid bedömningen av om en person är i behov av personlig assistans. I dag är detta en stor brist och många t.ex. psykiskt handikappade har inte fått tillgång till personlig assistans.

Stödet som barn och vuxna med neuropsykiatriskt funktionshinder är i behov av involverar många av samhällets stödfunktioner; socialtjänsten, skolan, vuxenutbildningen, försäkringskassan, barn- och vuxenpsykiatri, missbrukarvården, kriminalvården m.fl. Vi anser att stödet som dessa institutioner förmedlar kunde bli till mycket större hjälp om det grundades i en bättre insikt om hjälptagarnas svårigheter. Det är därför angeläget, att i samverkan med de drabbades intresseorganisationer, penetrera vad de neuropsykiatriska funktionshindren innebär i olika livssituationer och att i större utsträckning än hittills anpassa samhällets stöd till de funktionshindrades behov. Vi anser att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utreda levnadsvillkoren för människor med neuropsykiatriska funktionshinder och att föreslå hur samhällets stöd skall kunna förändras för att bättre tillgodose deras behov.

Vad här anförts med anledning av motionerna So383 (kd) yrkande 16 och So468 (kd) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 11 och 12 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *bemötande*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So383 yrkande 16 och med avslag på motionerna 2000/01:So230 och 2000/01:So540 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

12. beträffande *neuropsykiatriskt funktionshindrade*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So468 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

7. Funktionshindrade kvinnor (mom. 13)

Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Lena Olsson (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp) anför:

Vi konstaterar att det råder stor tystnad kring våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Det finns inga av oss kända svenska studier om detta. En bred undersökning bör därför genomföras för att i möjligaste mån kartlägga våld och sexuella övergrepp mot funktionshindrade kvinnor. Handikappombudsmannen bör få huvudansvaret för en sådan utredning. Vad här anförts med anledning av motion T427 (v) yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *funktionshindrade kvinnor*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:T427 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

8. Handikappombudsmannen (mom. 14)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heine-mann (fp) och Lars Elinderson (m) anför:

Vi anser att Handikappombudsmannens ställning bör stärkas. Vi har i annat sammanhang föreslagit en sammanhållen lagstiftning mot diskriminering och en vidareutveckling av det blir en sammanhållen ombudsmannainstitution under riksdagen. Ett första steg att stärka Handikappombudsmannens ställning är att flytta över funktionen från regeringen till riksdagen och låta Handikappombudsmannen utses av riksdagen på samma sätt som JO utses. Vad här anförts med anledning av motion So354 (c) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *Handikappombudsmannen*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So354 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

9. Rehabiliteringspeng (mom. 17)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m) och Lars Elinderson (m) anför:

Vi anser att samhällets resurser för rehabilitering bör samordnas och att en rehabiliteringspeng bör införas i avvaktan på den av oss föreslagna obligatoriska hälsoförsäkringen. En rehabiliteringspeng garanterar den enskilde valfrihet. Efter fastställande av att ett rehabiliteringsbehov föreligger får den behövande en ”rehabiliteringspeng” som motsvarar den kostnad landstinget skulle ha för rehabiliteringen. Med ”pengen” kan sedan den rehabiliteringsbehövande själv välja vårdgivare. Vad här anförts med anledning av motion So299 (m) yrkande 9 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *rehabiliteringspeng*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So299 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

10. Hjälpmedelsgaranti (mom. 18)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c) och Kerstin Heinemann (fp) anför:

Vi anser att rätt insatta och utprovade hjälpmedel har stor betydelse för många välbefinnande. Hjälpmedel för rehabilitering och trygghet måste säkras för att mer av sjukvården skall kunna ske i hemmet. En helhetssyn och samlad bedömning är viktig i ansvarsfördelningen mellan kommuner och landsting. Vi anser att en hjälpmedelsgaranti bör införas så att väntetiderna kan kortas. Vad här anförts med anledning av motion So3 (c) yrkande 3 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *hjälpmedelsgaranti*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So3 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

11. Hörselhjälpmedel (mom. 19)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elin-derson (m) anför:

Vi anser att utprovning av hörselhjälpmedel bör ske på likartat sätt som utprovning av synhjälpmedel. Audionomerna bör kunna få bedriva hörselhjälpmedelsutprovning i enskild regi via avtal med landstinget eller staten. Med ett sådant system skulle köerna försvinna och patienterna själva kunna välja utprovningsställe. Vad här anförts med anledning av motion So473 (m) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *hörselhjälpmedel*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So473 yrkande 1 och med avslag på motionerna 2000/01:So222 yrkandena 1–3 och

12. Hjälpmedel och arbetstekniska redskap (mom. 21)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd) och Lars Elinderson (m) anför:

Det finns fall där funktionshindrade frångästs eller nekats hjälpmedel på grund av att de anlitar alternativa arbetsgivare, dvs. inte kommunen, för sin personliga assistans. Eftersom kommunen inte är arbetsgivare skall den nya arbetsgivaren stå för hjälpmedelskostnaden. Hjälpmedlet skall då bekostas av assistansersättningen som är till för att anställa, administrera och utbilda personal. Vi anser det märkligt att hjälpmedel som rullstol och lyftanordningar är till för personalen och inte den enskilde funktionshindrade. Eftersom hjälpmedelsbeslut inte kan överklagas är situationen sådan att flera funktionshindrade saknar behövliga och livsviktiga hjälpmedel. Riksdagen bör begära att regeringen lägger fram förslag till erforderliga lagändringar så att funktionshindrade garanteras hjälpmedel för personlig assistans oavsett vem som är huvudman för assistansen. Vad här anförts med anledning av motion So221 (m) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *hjälpmedel och arbetstekniska redskap*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So221 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

13. Rätt till teckenspråkstolk (mom. 22)

Helena Hillar Rosenqvist (mp) anför:

Det kommer alltmer information om att alltför många inte får tolk när de behöver det och att det inte beror på tolkbrist utan på att tolk för döva inte är prioriterat när landstingen har det ekonomiskt ansträngt. Jag anser att det behövs en rättighetslag som garanterar rätten till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade. Regeringen bör återkomma med ett sådant förslag. Vad här anförts med anledning av motion So355 (mp) yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *rätt till teckenspråkstolk*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So355 yrkande 2 och med avslag på motionerna 2000/01:So381 och 2000/01:So406 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

14. IT-hjälpmedel och tillgänglighet till informationssamhället (mom. 23 och 24)

Kenneth Johansson (c) anför:

Jag bejakar IT-utvecklingen och understryker samtidigt att IT-samhället måste göras tillgängligt för funktionshindrade. Jag anser att en översyn bör göras av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel och att det i sammanhanget bör övervägas om det behövs ett särskilt stöd för anpassningar av IT-produkter.

Teknikutnyttjandet kan i vissa sammanhang vara ett hinder för funktionshindrade att få likvärdig service som alla andra. Ett exempel är Internetbanker som leder till att alltför många bank- respektive postkontor läggs ned. Jag anser det därför angeläget att utreda behovet av en lagreglering av likvärdig service för alla.

Vad här anförts med anledning av motion So354 (c) yrkandena 9 och 10 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under 23 och 24 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *IT-hjälpmedel*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So354 yrkande 9 och med avslag på motion 2000/01:So530 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

24. beträffande *tillgänglighet till informationssamhället*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So354 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

15. Parlamentarisk kommission (mom. 25)

Kerstin Heinemann (fp) anför:

Jag anser att när såväl den offentliga som den privata tjänstesektorn alltmer hänvisar till tele- och Internetanvändning, och upphör med eller fördyrar alternativen, handlar det om ett medborgerligt rättsproblem. Det politiska systemet kan inte helt och hållet överlåta IT-utvecklingen till marknaden. Samhälleliga och sociala mål måste kontinuerligt sättas upp för att garantera medborgarnas möjligheter att utöva sina rättigheter och skyldigheter samt att leva ett delaktigt, självbestämmande och oberoende liv. Jag anser därför att en parlamentarisk kommission bör tillsättas med uppgift att göra en konsekvensanalys av den pågående IT-utvecklingen samt lägga fram förslag till nödvändiga åtgärder. Vad här anförts med anledning av motion So538 (fp) yrkande 14 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jag anser att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande *parlamentarisk kommission*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So538 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

16. Psykiskt funktionshindrade (mom. 27)

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anför:

Vi anser att en översyn bör göras av hur LSS-lagstiftningen fungerar för psykiskt funktionshindrade. Översynen bör gälla både hur insatserna är preciserade med tanke på målgruppens behov och personkretsens avgränsning.

Många handläggare finner LSS svårtillämpad för psykiskt funktionshindrade och beviljar därför insatser enligt socialtjänstlagen, vilket innebär sämre kvalitet. Den aviserade utredaren som skall se över insatsen råd och stöd bör därför också få i uppdrag att se över LSS-tillämpningen för psykiskt funktionshindrade. Vidare anser vi att det behövs en utredning om den sammanlagda effekten av LSS och socialtjänstlagen. Regeringen har själv pekat på att det råder oklarhet vid bedömningen om beslut skall fattas enligt LSS eller socialtjänstlagen. För brukaren utgör det stor skillnad, vilket regeringen också beskrivit. Vid stöd enligt LSS skall brukaren ha inflytande över hur stödet utformas och eventuellt val av personlig assistans. Stöd enligt LSS ger betydligt bättre livskvalitet. Vad här anförts med anledning av motion So540 (kd) yrkandena 12 och 13 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *psykiskt funktionshindrade*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So540 yrkandena 12 och 13 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

17. Daglig verksamhet (mom. 28)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kenneth Johansson (c) anför:

Många psykiskt funktionshindrade har svårt att få tillgång till den reguljära arbetsmarknaden. Eftersom denna grupp är undantagen från daglig verksamhet enligt LSS blir de ofta isolerade och sysslolösa, vilket förvärrar situationen ytterligare för personer med psykiskt funktionshinder. Vi anser därför att regeringen bör lägga fram förslag till ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade så att även personkrets 3 får rätt till daglig verksamhet. Vad här anförts med anledning av motion So354 (c) yrkande 16 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *daglig verksamhet*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So354 yrkande 16 och med avslag på motion 2000/01:So442 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

18. Konkurrensutsättning (mom. 29)

Ingrid Burman (v) och Lena Olsson (v) anför:

På flera håll i landet konkurrensutsätts och anbudsupphandlas verksamhet och drift i såväl gruppbofästäder, daglig verksamhet som korttidshem. Vi anser att utgångspunkten måste vara att en gruppbofäst betraktas som den enskildes hem där den enskilde garanteras rättstryggheten att kunna tacka nej till att få sitt personliga stöd konkurrensutsatt. Trygghet och kontinuitet i den egna bostaden är viktigt för alla människor. Den tryggheten hotas i grunden vid varje upphandlingstillfälle vart tredje år med rådande utveckling och

regelverk. Vad här anförts med anledning av motion So459 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *konkurrensutsättning*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So459 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

19. Bidrag till handikapporganisationerna (mom. 32)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heine-mann (fp) och Lars Elinderson (m) anför:

Vi är kritiska på flera punkter till regeringens förslag till nytt bidragssystem till handikapporganisationer. Nu har det visat sig att det för många handikapporganisationer kommer att betyda minskat stöd, vilket riskerar att få konsekvenser för deras verksamhet. Vi anser det angeläget att det nya bidragssystemets konsekvenser kartläggs i syfte att åtgärda de skevheter som uppkommit. Vad här anförts med anledning av motion So538 (fp) yrkande 19 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. beträffande *bidrag till handikapporganisationerna*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:So538 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts.

Särskilda yttranden

Färdtjänst

Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd) anför:

Handikappombudsmannen, som har granskat samtliga domar i färdtjänstmål under 1998 från länsrätterna, kunde inte utesluta att det fanns könsdiskriminerande faktorer i domstolarnas tillämpning av färdtjänstlagen. Rapporten överlämnades till regeringen i mars 1999. Vi anser att det tagit alltför lång tid utan att något hänt i frågan. Vi avstår dock från att nu reservera oss i frågan med anledning av den väntade rapporten från Vägverket.

Hjälpmedelsgaranti

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m) och Lars Elinderson (m) anför:

Vi anser att en hjälpmedelsgaranti skulle öka valfriheten för den enskilde och därutöver främja utbudet av olika former av hjälpmedel. Vi erinrar om vårt förslag till hjälpmedelsgaranti i vårt särskilda yttrande med anledning av förslaget till statsbudget för 2001 i betänkande 2000/01:SoU1.

Hörselhjälpmedel

Kenneth Johansson (c) anför:

Jag anser att det behövs en enhetligare hörselvård med fullvärdig rehabilitering och hjälpmedel på lika villkor över hela landet. Remisserna till hörselvården skall inte gälla hörapparatsutprovning utan gälla hörselutredning. Den som är beroende av hörselhjälpmedel för att kunna kommunicera och vara delaktig i samhället måste få tillgång till bashjälpmedel på lika villkor som övriga funktionshindrade. Samtidigt konstaterar jag att Landstingsförbundets hälso- och sjukvårdsberedning diskuterar frågan och att socialministern bl.a. i ett interpellationssvar till mig anför att han överväger att låta utredningen om hjälpmedel för vissa grupper av funktionshindrade också se över de långa väntetiderna och andra problem som sammanhänger med hör-apparater. Jag avstår därmed nu från att reservera mig.

Råd och stöd

Kerstin Heinemann (fp) anför:

Jag anser det mycket angeläget att den aviserade utredningen om syftet med råd och stöd nu kommer till stånd. Tillsättandet av utredningen har tagit alldeles för lång tid. Jag utgår dock ifrån att den tillsätts inom kort, varför jag nu avstår från att reservera mig.

Ekonomiska aspekter på LSS (flexibel assistans)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m) och Lars Elinderson (m) anför:

Vi anser att den personliga assistansen bör användas mer flexibelt. Vi vill erinra om vårt särskilda yttrande i betänkande 2000/01:SoU1 där vi anför att tyngdpunkten i den personliga assistansen bör ligga på det personliga stödet i vardagslivet, oavsett om den funktionshindrade valt ett enskilt boende eller en kollektiv boendeform. Vi anser därför att frågan om en mer flexibel användning av den personliga assistansen bör utredas. Vi avser att återkomma i frågan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	5
Ärendets beredning i utskottet	5
Mål och inriktning för handikappolitiken	6
Motioner.....	6
Bakgrund och tidigare behandling.....	7
Utskottets bedömning.....	12
Bemötande m.m.	14
Motioner.....	14
Bakgrund och tidigare behandling.....	15
Utskottets bedömning.....	16
Handikappombudsmannen.....	17
Motioner.....	17
Bakgrund och tidigare behandling.....	17
Utskottets bedömning.....	19
Habilitering och rehabilitering	19
Motioner.....	19
Bakgrund och tidigare behandling.....	20
Utskottets bedömning.....	20
Hjälpmedel.....	21
Motioner.....	21
Bakgrund och tidigare behandling.....	22
Utskottets bedömning.....	24
Rätt till teckenspråkstolk.....	24
Motioner.....	24
Bakgrund och tidigare behandling.....	25
Utskottets bedömning.....	26
IT-utvecklingen och tillgången till service.....	26
Motioner.....	26
Bakgrund och tidigare behandling.....	27
Utskottets bedömning.....	29
Väntetider vid insatser enligt LSS och socialtjänstlagen	30
Motioner.....	30
Bakgrund och tidigare behandling.....	30
Utskottets bedömning.....	31
Övriga frågor kring LSS/LASS.....	32
Motioner.....	32
Bakgrund och tidigare behandling.....	33
Utskottets bedömning.....	36
Bidrag till handikapporganisationer	37
Utskottets bedömning.....	38
Hemställen	38
Reservationer.....	41
Särskilda yttranden	49